

**SPRÁVA
POLICAJNÉHO ZBORU
O DEZINFORMÁCIÁCH
NA SLOVENSKU V ROKU 2022**

Obsah

Štatistický prehľad - facebooková stránka „Hoaxy a podvody - Polícia SR”	3
Úvod	4
1 Predvojnové obdobie	6
2 Vojna ako hlavný naratív	9
2.1 Odídenci z Ukrajiny	11
2.2 Podpora Ruskej federácie	12
2.3 Dezinformácie z frontu	13
2.4 Aktivity v reálnom prostredí	15
2.5 Mier ako víťazstvo Ruskej federácie	17
2.6 Informačná operácia Ladomirová	18
2.7 Príklady konkrétnych dezinformácií	20
2.8 Príklady konkrétnych dezinformačných techník a metód	23
2.9 Skladba niektorých dezinformácií a propagandy	26
2.10 Preventívno-edukatívne kampane	27
3 Ostatné dezinformácie a edukatívno-preventívne kampane	32
4 Teroristický útok na Zámočkej ulici v Bratislave	36
5 Spôsob vysvetľovania dezinformácií a manipulácií	37
6 Online podvody	39
7 Ďalšie aktivity	41
8 Záver	44

ŠTATISTICKÝ PREHLAD - FACEBOOKOVÁ STRÁNKA „HOAXY A PODVODY - POLÍCIA SR”

Počet zverejnených statusov: **1 429**

Počet statusov týkajúcich sa vojny na Ukrajine: **875**

Počet vysvetlených dezinformácií týkajúcich sa vojny na Ukrajine: **145**

Počet vysvetlených dezinformácií týkajúcich sa vírusu Covid-19: **41**

Počet vysvetlených ostatných dezinformácií: **73**

Počet statusov týkajúcich sa online podvodov: **82**

Počet ostatných statusov: **213**

Počet zverejnených videí: **59**

3 704 803
NÁVŠTEVNÍKOV

Unikátny počet návštevníkov: **3 704 803**

Počet sledovateľov: **143 277** (medziročný nárast v čistom čísle: + 15 322)

Počet všetkých interakcií: **1 543 471**

Počet komentárov: **348 585**

Počet prijatých súkromných správ: **13 000-14 000**

(odhad na základe denného premiu 35-40)

143 277
SLEDOVATEĽOV

Investované prostriedky do reklamy na sociálnych sieťach: 0 eur

Počet zverejnených statusov podľa mesiacov:

január **57** | február **92** | marec **155** | apríl **119** | máj **115** | jún **98**

júl **87** | august **157** | september **95** | október **156** | november **136** | december **110**

1 543 471
INTERAKCIÍ

348 585
KOMENTÁROV

Úvod

Policačný zbor začal vyvíjať preventívno-edukatívnu činnosť v oblasti boja proti dezinformáciám v roku 2017 prostredníctvom vtedy svojej jedinej stránky na sociálnej sieti Facebook pod názvom „Polícia Slovenskej republiky”. Gesciu nad pôsobením polície na sociálnych sieťach prevzal Odbor komunikácie a prevencie Prezídia Policačného zboru (ďalej aj ako „Odbor”).

Rozsah celkovej problematiky s kontinuálnym nárastom počtu nepravdivých alebo zmanipulovaných informácií na internete prispel v roku 2018 k vzniku samostatného informačného kanálu „Hoaxy a podvody - Polícia SR”, ktorý sa postupom času stal hlavným komunikátorom v oblasti vnútornej bezpečnosti Slovenskej republiky zameraným na externú komunikáciu vo vzťahu k verejnosti.

Vďaka počtu jej sledovateľov a ďalším štatistickým ukazovateľom je uvedená stránka dlhodobo najsledovanejšou v rámci SR zameranou na boj proti dezinformáciám a je pravidelne oceňovaná domácimi či zahraničnými partnerskými zložkami, ale aj v rámci odborných ankiet a súťaží.

V rokoch 2018-2020 dominovali dezinformačnej scéne štandardné naratívy a manipulácie. Išlo napríklad o témy ako migranti, únosy detí, alternatívne formy liečby, pristátie na Mesiaci a podobne.

V období od 2020-2022 zažila SR prvú vážnu bezpečnostnú hrozbu v podobe šírených dezinformácií súvisiacich s pandemiou koronavírusu. Po prvýkrát v histórii SR mali dezinformácie významný vplyv na úmrtie občanov krajiny.

Vo výročnej správe o dezinformáciách v SR za rok 2021 Policačný zbor (ďalej aj ako „PZ”) po prvýkrát detailne analyzoval vývoj dezinformácií a manipulácií, uvádzal konkrétne príklady a pridal očakávania a odporúčania do budúcnosti. Jedno z nich sa týkalo všetkých oblastí ohľadom vzťahov Ruskej federácie (ďalej aj ako „RF”) a Ukrajiny v následnosti možného vojenského konfliktu. Už koncom roka 2021 Odbor komunikácie a prevencie PZ varoval pred „devastačnými dezinformáciami, ktoré môžu mať následky na celý región strednej Európy”.

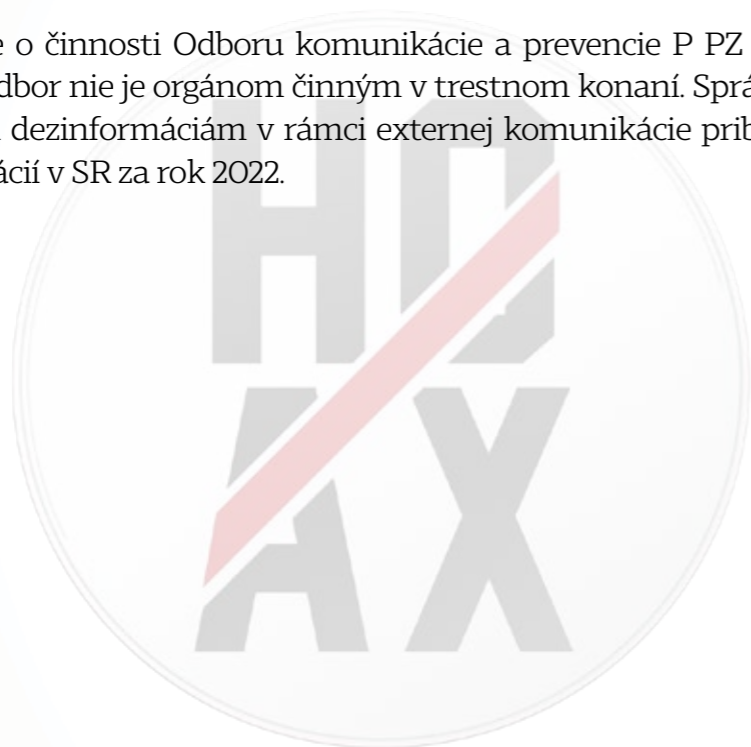
Po začiatku vojny medzi Ruskou federáciou a Ukrajinou sa začala nielen v priestore stredo-európskeho regiónu odohrávať hybridná vojna - pomyselná vojna vo virtuálnom prostredí. Slovenský internet začal byť zaplavovaný dezinformáciami, manipuláciami, informačnými operáciami či len informáciami v takej miere, ako nikdy predtým. V prípade pandemických dezinformácií nastávali úmrtia jednotlivcov, avšak v prípade hybridnej vojny sa do ohrozenia dostala bezpečnosť všetkých obyvateľov SR a budúcnosť demokratického zriadenia krajiny.

Na základe uvedených faktorov PZ vplyv hybridnej vojny nepodcenil a náležite k nemu zaujal stanovisko svojimi viditeľnými i neviditeľnými aktivitami. Napriek tomu dochádzalo k transformácii už zradikalizovanej časti populácie z pandemických tém na vojnové, čo potvrdzovali závery niekoľkých prieskumov rôznych inštitúcií. V internetovom prostredí začal vznikať paralelný svet, v ktorom podpora agresívneho vpádu cudzej mocnosti začala zohrávať väčší význam ako celistvosť vlastného štátu.

Dominantným zdrojom dezinformácií pre slovenský trh bola v roku 2023 sociálna sieť Facebook spoločnosti Meta. Zvýšený nárast počtu sledovateľov zaznamenali niektoré publikačné kanály na sociálnej sieti Telegram, avšak ani zďaleka sa počtom sledovateľov, záhľadom obsahu a interakciou nepribližovali k číslam na Facebooku. Na Instagrame polícia monitorovala ojedinelé, neorganizované prejavy, ktoré neprítahovali pozornosť širšej časti obyvateľstva.

PZ opakovane verejnosť upozorňoval na paradox, keď vplyvní tvorcovia dezinformácií naďalej pôsobili na Facebooku patriacemu jednej z najväčších amerických súkromných spoločností. Trendom medzi dezinformačnou scénou už dlhodobo bola otvorená nenávisť proti čomukoľvek spätému so Spojenými štátmi americkými. V prípade tvorby a šírenia dezinformácií a prokremelskej propagandy prekážku vo vlastných hodnotách nevideli. Neboli pritom ojedinelé prípady, keď rovnaké zdroje investovali tisíce eur do sponzorovania svojich dezinformačných naratívov, čím sa priamo podieľali na financovaní americkej spoločnosti.

Táto správa je o činnosti Odboru komunikácie a prevencie P PZ v oblasti strategickej komunikácie. Odbor nie je orgánom činným v trestnom konaní. Správa má ambíciu popri činnosti PZ voči dezinformáciám v rámci externej komunikácie priblížiť aj situáciu ohľadom dezinformácií v SR za rok 2022.

1 Predvojnové obdobie

V januári 2022 doznievali dezinformácie súvisiace s pandémiou koronavírusu a v internetovom prostredí nastalo po prvýkrát po dvoch rokoch pokojnejšie obdobie. Zásadná zmena nastala začiatkom februára. Na základe istého výrazného komunikačného zásahu sa do pozornosti dezinformačných médií a manipulačných kanálov dostala téma podpísania a ratifikovania „Dohody o obrannej spolupráci medzi SR a USA“. Dovtedy sa uvedená Dohoda nachádzala na periférii záujmu a nebola takmer nijakým spôsobom dezinterpretovane zneužívaná. Išlo pritom o štandardnú medzinárodnú dohodu, ale svoj hlavný prím zohrala prítomnosť faktoru „USA“.

Popri dezinformáciách sa vo virtuálnom prostredí začali objavovať vyhrážky voči konkrétnym osobám, ktoré sa k istej skupine občanov preniesli aj do reálneho sveta. Hlavným cieľom dezinformačnej kampane bola prezentácia ratifikovania Dohody ako vzdanie sa vlastnej krajiny v prospech USA. Najexpresívnejšie dezinformácie hovorili o plánovanej invázii amerických vojsk na Slovensko, o dovoze jadrových zbraní či o obsadení vojenských základní.

V súvislosti s Dohodou sa začali intenzívnejšie objavovať dezinformácie súvisiace s témou presunov vojsk zahraničných armád ohľadom spoločných cvičení s Ozbrojenými silami SR a ďalšími aktivitami vyplývajúcimi z medzinárodných zmlúv. Téma presunu vojsk v ponímaní dezinformačnej scény ako dôkaz invázie armád cudzích štátov na územie SR nebola ničím nezvyčajným. V kombinácii s Dohodou nadobudla nový rozmer a mala potenciál osloviť širšie publikum.

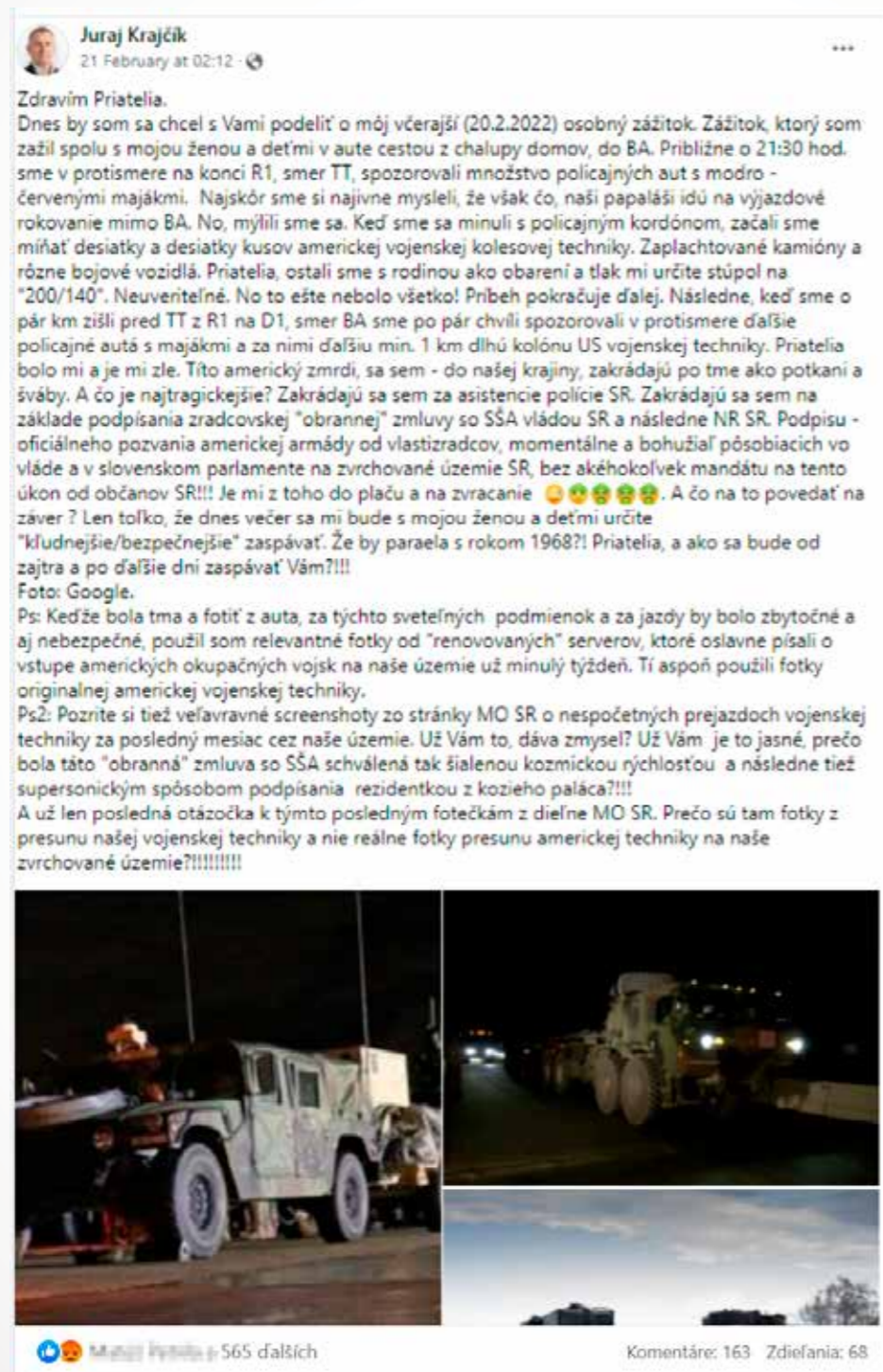
Policajný zbor sa následky dezinformačného zneužitia témy presunov vojsk snažil znížiť, keď v spolupráci s Ministerstvom obrany SR proaktívne informovali o plánovaných presunoch.

Polícia proaktívne komunikovala presuny vojsk zahraničných armád cez územie Slovenskej republiky.

Napriek transparentnému informovaniu zo strany uvedených inštitúcií dochádzalo k šíreniu naratívu o okupácii SR cudzími vojskami. V jednom z prípadov došlo k zdieľaniu informácie zo satirickej stránky, ktorá hovorila o tom, ako americká armáda uviazla v snehových závejoch na Orave. Časť čitateľov tejto informácii uverila a šírila ju ďalej.

Deň pred začiatkom vojny PZ upozornil na dezinformáciu šírenú pod účtom s názvom „Juraj Krajčík“, ktorá svojim obsahom a rozsahom poskytla cenné poznatky pre skúmanie autorov dezinformácií, ale aj tragického skutku spáchaného o niekoľko mesiacov neskôr.

Deň pred začiatkom skutočnej vojny dominovali v slovenskom informačnom priestore naratívy o hrozbe invázie vojsk USA na územie SR.

Cieľom uvedených naratífov bolo odvrátenie pozornosti od diania na rusko-ukrajinských hraniciach. Pre širokú verejnosť očividné náznaky, že Ruská federácia zaútočí na Ukrajinu, bolo možné badať niekoľko dní pred reálnym začiatkom vojny, keď intenzita a činnosť dezinformačných účtov narastala. Išlo najmä o šírenie „dôkazov“ o zvyšovaní napätia zo strany občanov Ukrajiny, či o falošné správy o ostreľovaní území, ktoré boli v tom čase už okupované ruskými vojskami.

Jednou z tém bolo video údajnej evakuácie obyvateľov už vtedy okupovanej východnej Ukrajiny na územie RF. Metadáta zverejneného videa odhalili, že bolo nakrútené v skoršom období, než ho prezentovali ruské médiá. Jeho zasadenie do iného časového obdobia len podporovalo ruskú propagandu o nutnosti čím skoršieho zásahu.

Týždne až dni pred začiatkom vojny sa popri Dohode a invázii amerických vojsk na územie SR objavila v informačnom prostredí silná téza „Nikdy proti Rusku, Rusko nikdy vojnu nezačne“. Tento naratív sa objavoval ako vo virtuálnom, tak aj v reálnom prostredí, kde miestami nadobúdala podobu verejných zhromaždení s cieľom vyjadrenia podpory mierovým záujmom RF a odsúdenia „nepriateľských“ krajín.

Verejné podujatia, publikované články alebo vyhotovené rozhovory so zástupcami RF na SR indikovali fakt, že tieto osoby spomedzi občanov SR nemali žiadne vedomosti o pripravovanej vojne, v opačnom prípade by sa svojho konania pravdepodobne zdržali, respektíve by krátke obdobie po začiatku vojny nestrávil mlčaním z reálneho šoku a prekvapenia.

Dni až hodiny pred vstupom vojsk RF na územie Ukrajiny sa slovenská dezinformačná scéna naďalej pridržovala hesla „Nikdy proti Rusku“, varovala pred okupáciou amerických vojsk a medializované uniknuté informácie zahraničných bezpečnostných zložiek o pripravovanej invázii zlahčovala.

2 Vojsko ako hlavný naratív

Po vpáde vojsk RF na územie Ukrajiny dňa 24. februára 2022 sa téma vojny stala dominantnou súčasťou pôsobenia dezinformačných vplyvov v SR. K preklopeniu z iných dezinformačných naratívov na všetko späť s vojenským konfliktom nedošlo zo dňa na deň v priebehu pár hodín, ale v rozsahu niekoľkých dní až týždňov. Tento spomaľujúci efekt bol spôsobený niekoľkými vplyvmi:

- ▶ prominentní importéri prokremelskej propagandy či dominujúci autori akýchkoľvek iných dezinformácií boli začiatkom vojny zaskočení, keďže len niekoľko dní predtým verejnosť presviedčali o tom, že RF Ukrajinu nenapadne
- ▶ v rovnakom šoku zostali stúpenci dezinformácií, teda napríklad odberatelia jednotlivých dezinformačných kanálov, ktorí si začiatok vojny zo strany RF nevedeli vysvetliť a tento fakt po prvé dni vojny vytlačali na okraj
- ▶ či už prominentní importéri, ale aj dominantní šíritelia ich naratívov boli odkázaní čakať na udomácnenie sa prokremelskej propagandy či už vo vzťahu k vlastným obyvateľom RF, ale predovšetkým k zahraničiu (len čo z RF začali prúdiť dezinformačné naratívy, lokálni hráči ich začali prekladať, respektíve preklápať a prispôbovať pre občanov SR)

Policijný zbor krátko pred začiatkom vojny na Ukrajine proaktívne upozornil verejnosť pred postupnou transformáciou skupín na sociálnych sieťach z tém o pandémie na vojenské témy. Trend premeny „odborníkov-dezinformátorov“ z vírusu Covid-19 na vojenský konflikt sa následne prejavil v mnohých konkrétnych príkladoch počas ďalších mesiacov. Nielen individuálni hráči, ale aj stránky, skupiny či webové platformy postupne začali venovať svoj obsah exkluzívnym spôsobom záujmom RF.

Polícia krátko pred vojnou zachytila premeny dezinformátorov z oblasti pandémie na všetko súvisiace s vojenským konfliktom.

Konkrétne príklady ukázali, že prominentné dezinformačné účty sa začali venovať primárne vojne. Polícia ukázala aj niekoľko príkladov.

Tvorcovia prokremelskej propagandy si vo vzťahu k SR stanovili niekoľko hlavných cieľov:

- ▶ získanie podpory RF na úkor podpory Ukrajiny
- ▶ organizovanie virtuálnych a reálnych akcií namierených proti podpore Ukrajiny
- ▶ spochybňovanie až útočenie na štátne orgány SR a medzinárodné spoločnosti
- ▶ vyvolávanie informačného chaosu vo virtuálnom priestore
- ▶ spochybňovanie demokratického zriadenia SR
- ▶ zvyšovanie vplyvu RF na SR z dlhodobého hľadiska

Policijný zbor sa téme vojny na Ukrajine venoval v najintenzívnejšej miere počas prvého mesiaca konfliktu, kedy verejnosť informoval o aktuálnom dianí na slovensko-ukrajinských hraniciach, o činnosti vyslaných odborníkov PZ priamo na území Ukrajiny, ale aj o pomaly sa objavujúcich dezinformačných naratívoch a náraste prokremelskej propagandy. Polícia denne publikovala 5-10 statusov len na tému vojenského konfliktu. Nechýbali užitočné rady pre občanov, ale aj odídencom v ukrajinskom jazyku s cieľom poskytovania čo najtransparentnejšieho spravodajstva. Jeho súčasťou boli osudy konkrétnych odídencom, ktoré ich mali priblížiť slovenskej verejnosti ako ľudské, reálne bytosti, ktoré prišli vplyvom vojny o všetko. Jedným z príbehov bol o 10-ročnom chlapcovi Hasanovi, ktorý na Slovensko išiel sám približne 1000 km. O jeho osude informovali najväčšie zahraničné médiá, ktoré kvôli nemu prišli na Slovensko.

Pre užívateľsky vhodnejšiu orientáciu polícia na sociálnych sieťach zverejňovala aktualizované prehľady zdrojov dezinformácií a propagandy, ktoré rozdelila do častí podľa miery nebezpečenstva ovplyvňovania verejnosti s ohľadom na možný zásah obsahu a počet interakcií. Na základe tohto kroku polície došlo zo strany spoločnosti Meta, ale aj samotných zdrojov k zmazaniu konkrétnych zverejnených statusov, alebo celých publikačných kanálov. Väčšina dezinformačných, a predovšetkým propagandistických zdrojov však zostávala naďalej prístupná, čo bolo následkom chýbajúcich kapacít v spoločnosti Meta pre región SR.

Osobitnou témou sa stal prehľad medzinárodne prijatých sankcií voči RF, ktorý bol vytvorený v spolupráci s Národným bezpečnostným analytickým centrom. Jeho úlohou bolo ukázať spojenectva krajín voči odsúdeniu krokov RF.

Prokremelská propaganda založená na dezinformáciách a manipuláciách bola pre jazykovú bariéru prekladaná do slovenského jazyka. Kľúčovú rolu zohrávali jej importéri, ktorí ju zachytávali na pôvodných ruských spravodajských zdrojoch. Následne dochádzalo k jej triedeniu, prekladaniu, ale hlavne prispôbovaniu kultúre a znalostiam občanov SR. Motívy týchto entít súviseli s ich ekonomickým ziskom, politickými cieľmi, ale aj vlastným presvedčením. Išlo nielen o anonymizované stránky či diskusné skupiny, ale aj individuálne účty skrývajúce sa za fiktívnymi menami. V niektorých prípadoch ich aktivita v počte zverejňovaných statusov dosahovala niekoľko desiatok publikovaných statusov denne. Aj medzi účtami fiktívnych osôb sa nachádzali reálni ľudia, ktorí z vlastného presvedčenia trávili hodiny denne na sociálnych sieťach, aby svojim spoluobčanom mohli prinášať prokremelskú propagandu.

2.1 Odídenci z Ukrajiny

Policijný zbor sa počas prvých dní vojenského konfliktu intenzívne zamerl na tému odídencom z Ukrajiny. Existovali indície, podľa ktorých sa napriek počiatkovej vlne solidarity a ochote pomáhať mohli tieto nálady v spoločnosti transformovať do otvorenej nenávisti a šíreniu dezinformácií o tejto komunite. Vlna solidarity nahradená tvrdým dezinformačným pôsobením sa v podmienkach SR v minulosti vyskytla, konkrétne v prípade vývoja pandémie koronavírusu - zatiaľ čo prvá vlna pandémie sa niesla v znamení solidarity a pochopenia, ďalšie mesiace priniesli šírenie dezinformácií a nenávisti vo virtuálnom, aj reálnom priestore.

Z uvedených dôvodov príslušníčky a príslušníci PZ z komunikačných útvarov pôsobili priamo na východnej hranici s Ukrajinou intenzívne počas prvého mesiaca vojny. Vďaka tomu sa uskutočnil prvý úspešný zásah proti dezinformačnej operácii, ktorú sa na hranici snažili vyvolať politicky exponované osoby. V nimi šírených videách sa vyskytol naratív, podľa ktorého vojnu na Ukrajine zneužívali obyvatelia tretích krajín, ktorí zmiernený režim na hraniciach využívali na nelegálnu migráciu na územie SR či do iných členských štátov EÚ. Malo ísť o obyvateľov afrických a arabských krajín.

Policijný zbor túto tému proaktívne komunikoval rôznymi spôsobmi. Jedným z nich bolo pravidelné zverejňovanie počtu osôb, ktoré prekročili slovensko-ukrajinskú hranicu vrátane ich národností. Išlo o kampaň s pracovným názvom „Slovensko zachraňuje celý svet“. Na základe štatistík bolo badateľné, že nešlo o masovú nelegálnu migráciu občanov tretích krajín, ale v skutočnosti SR zachraňovala hlavne občanov Ukrajiny, občanov členských štátov EÚ, ale aj občanov RF, ktorí tiež utekali pred vojnou. V druhom slede PZ zverejňoval videorozhovory s občanmi tretích krajín, v ktorých vysvetľovali, prečo žili na Ukrajine (štúdium, zamestnanie, medzinárodná rodina a pod.) a aké sú ich ďalšie plány. Pomyselnou bodkou za celým procesom sa stali ďalšie samostatné video a foto reportáže z repatričných letov, ktoré organizovali ambasády jednotlivých krajín. Išlo napríklad o lety do Indie či Afriky. Vďaka tomuto prístupu sa dezinformačná operácia ohľadom zneužitia prúdenia odídencom rôznych národností nedostala do väčšej pozornosti obyvateľstva.

V minimálnom počte prípadov dochádzalo k osobnej konfrontácii tvorcov dezinformácií a odídencom. Tie sa často končili neželaným výsledkom, keďže tvorcovia videí počúvali informácie o skutočnej ruskej agresii priamo od občanov Ukrajiny, čo sa do ich strategickej komunikácie nehodilo. Policijný zbor varoval verejnosť pred podobným obťažujúcim správaním a vyzval ju, aby ho nahlasovala na číslo 158.

Ohľadom témy odídencom a teda zvýšenej migrácie PZ poukázal na jeden z mnohých dezinformačných paradoxov. Zatiaľ čo sa dezinformačná scéna uplynulé roky upierala k dezinformáciám ohľadom nelegálnej migrácie a plánovaného zaplavenia SR moslimami, tak za reálne najväčší prisun migrantov bola zodpovedná RF, ktorá Ukrajincom vyhnala z ich domovov a prinútila ich zotrvať na slovenskom území. Tvorcovia dezinformácií tento vzťah akcie a následku zámerne zamlčovali.

Časť spoločnosti sa na jednej strane pozerala na odídencom z Ukrajiny ako na bezpečnostnú, nevítanú hrozbu, no na strane druhej s obdivom šírla informácie ohľadom extrémistických moslimov spätých v rámci čečenskej skupiny Ramzana Kadyrova (tzv. Kadyrovcov).

Na sociálnych sieťach miestami dochádzalo priam až k ich adorovaniu a pozývaniu na územie SR, kde by mali „urobiť poriadky“ s nepriateľmi RF. Išlo o skupinu extrémistických moslimov, ktorá sa vyznačuje vraždením svojich nepriateľov, potláčaním základných ľudských práv a utláčaním ženskej časti populácie. Istú úroveň bizarnosti dosiahla informačná kampaň, podľa ktorej Kadyrov povedal, že sa so svojou armádou chystá prísť na Slovensko. V tomto prípade išlo o dezinformáciu priamo vo vzťahu k čečenskému lídrovi. Vkladanie vlastných, slovenských názorov a myšlienok bolo trendom aj pri prezidentovi Putinovi, keď v niekoľkých prípadoch sa do online priestoru dostali jeho výroky a celé prejavy, ktoré nikdy nepovedal, no ktoré by si domáca dezinformačná scéna želala, aby vyslovil.

V nasledujúcich mesiacoch PZ neregistroval zvýšený počet dezinformačných útokov voči odídencom. Išlo o štandardné, očakávané prejavy, ktoré zostávali vo väčšej miere izolované. Ako napríklad naratív o tom, prečo Ukrajinci prišli na územie SR, keďže sa na celom území Ukrajiny nebojuje. K nárastu nenávisti, ktorá by sa prenášala vo väčšej miere do reálneho sveta nedochádzalo. Polícia v tejto súvislosti proaktívne varovala verejnosť, že v tak veľkom počte odídencom sa môžu nachádzať osoby, ktoré pohostinnosť občanov SR zneužijú. V takýchto prípadoch bude nutné sa pozeráť na zlyhania cez prizmu jednotlivcov a nie celého národa. Polícia v rámci tejto informatívnej kampane pripomenula verejnosti zlyhania právoplatne odsúdených slovenských zločincov, ktorí síce páchali trestnú činnosť v zahraničí, no žiadna z krajín kvôli tomu na celý slovenský národ nezanevrela.

Animozita spôsobená vplyvmi manipulačných operácií sa skôr ako k odídencom prejavovala vo vzťahu k Ukrajine ako takej, prípadne mala podobu podpory RF a osláv úspechov jej armády. K týmto prejavom sympatií dochádzalo aj napriek pokračujúcim vyhrážkam či už zo strany vysokých predstaviteľov Kremľa alebo moderátorov a hostí dezinformačných relácií z ruských celoštátnych médií. Polícia na tieto vyhrážky pravidelne upozorňovala, aby slovenskej verejnosti poskytla obraz, v akých intenciách sa o SR a ďalších krajinách v RF diskutuje.

2.2 Počiatková podpora Ruskej federácie

Ani otvorené vyhrážky, ani zaradenie SR na zoznam nepriateľských štátov neznižovali prejavovanie sympatií časti slovenskej verejnosti smerom k RF, ktorá miestami vyslovene vyzývala ruskú armádu k príchodu na územie SR a „narobenia poriadkov“. Nezmenili to ani verejne dostupné informácie o tom, že na ruskom území došlo k zablokovaniu sociálnych sietí tešiacich sa popularite u slovenských užívateľov alebo správa o tom, ako došlo zo strany ruského súdu k potrestaniu šíriteľa dezinformácií o víruse Covid-19 či informácia o novom treste vo výmere 15 rokov, ktorý hrozí v RF za šírenie dezinformácií. Išlo pritom o všetky faktory, ktoré by stúpencom dezinformácií v kontexte SR značne prekážali. Na druhej strane, polícia nezaznamenala migračnú vlnu občanov SR do RF, naopak, podľa informácií Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR sa na území tejto krajiny trvalo zdržiavalo do 200 osôb pôvodom zo Slovenska. Najväčšie zastúpenie slovenských prisťahovalcov bolo v USA (viac ako 1 milión).

Po prvotnom šoku z reálneho začiatku vojny sa dezinformačná scéna zaktivizovala a začala produkovať dezinformačné a manipulačné naratívy na dennej báze, čo bolo príznačné po celý zvyšok roka 2022. V úvodných týždňoch dochádzalo z jej strany k oslavám prvotných, miestami izolovaných až fiktívnych úspechov RF, pričom najmenej v jednom väčšom prípade došlo k pokusu o rozšírenie naratívu o tom, že v Kyjeve sa nič nedeje a vojna je výmyslom.

V internetovom priestore bolo badať predpovede skorého ukončenia vojny v prospech RF, ktoré sa počas nasledujúcich mesiacov preklenuli do vyhrazných predpovedí, podľa ktorých RF bude ďalej môcť útočiť, aby cieľ skorého ukočenia vojny naplnila. To, že išlo o otvorené špekulovanie ohľadom agresie krajiny voči ďalším slovanským národom, ku ktorým podľa dezinformátorov pristupovala priateľsky, bolo ďalším z mnohých paradoxov.

Pozornosť občanov bola návalom dezinformácií odkláňaná na všetky smery, preto v ich reakciách bola často prítomná zmätenosť. Prokremeľská propaganda pripomínala rôzne historické konflikty s cieľom zahmlievania súčasných udalostí. V iných prípadoch ponúkala množstvo dezinformácií ako zdôvodnenia oprávnenosti RF napadnúť Ukrajinu. Fakt, že vojna s Ukrajinou bola dlhodobo do posledných chvíľ označovaná práve predstaviteľmi Kremľa za dezinformáciu, zostal v úzadí.

Výsledkom uvedenej zmätenosti sa stali verejné prejavy časti spoločnosti, ktoré síce otvorene odsudzovali vojnu a požadovali jej skoré skončenie, no zároveň dodávali, že aj tak sa o pár dní skončí víťazstvom RF. V ďalších prípadoch dochádzalo k rozhorčovaniu nad obetami vojny, hlavne v prípadoch konkrétnych detských obetí, avšak pri akejkoľvek kritike nebola v dezinformačnej scéne nikdy spomenutá RF a jej zodpovednosť. Téma ľútosti obetí vojny sa z uvedenej komunity napokon celkom vytratila.

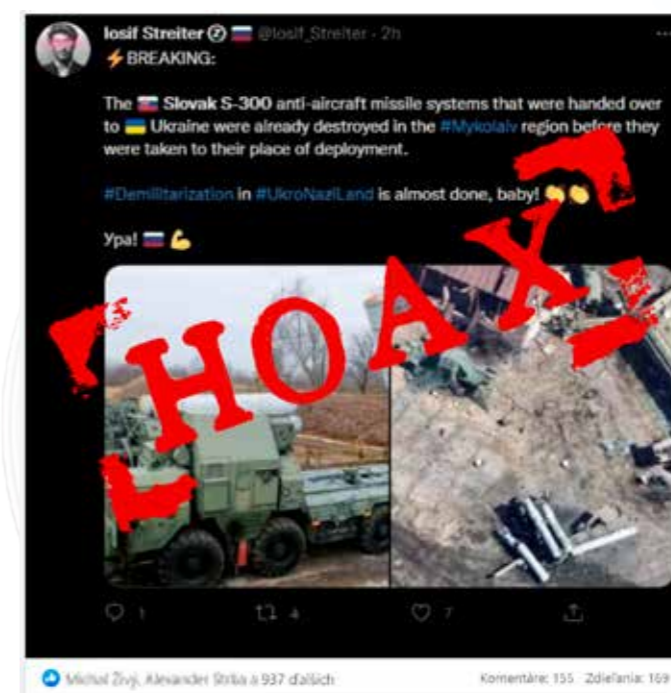
2.3 Dezinformácie z frontu

Osobitnou kategóriou vhodnou pre šírenie dezinformácií sa stali aktuálne diania na vojnových frontoch oboch strán. Zložitost a komplexnosť vojenského konfliktu nedovoľovala vo väčšej miere PZ vysvetľovať potenciálne dezinformácie, ktoré by sa týkali napríklad nepravdivých správ o úspechoch armády RF, keďže akékoľvek podobné overovanie informácií bolo v danom čase takmer nemožné. Polícia poukazovala na vojenské úspechy ukrajinskej armády na základe viacerých hodnoverných zdrojov, v ktorých prípadoch často dochádzalo k potvrdzovaniu priamo zo strany oficiálnych orgánov RF. Na druhej strane, slovenská dezinformačná scéna absorbovala množstvo dezinformácií na tému útokov na civilné ciele. Zatiaľ čo ruská strana sa útokov na civilistov podľa propagandy vyhýbala, Ukrajina tak mala robiť na dennom poriadku. V jednom z konkrétnych prípadov došlo k zaujímavému vývoju vysvetlenia udalostí - po prvotných správach o útoku na civilný cieľ boli z neho obviňovaní najpvi Ukrajinci, neskôr to síce bola ruská armáda, ale podľa dezinformačnej scény tak konala oprávnene.

V súvislosti s dianím na vojnovom fronte PZ zaznamenal niekoľko vzorcov správania medzi občanmi SR. V prvom prípade išlo o oslavy úspechov ruskej armády, ktoré v danom čase neboli oficiálne verifikované, niekedy išlo ba až priam o otvorené oslavy úmrtí ukraj-

ských vojakov či civilistov. V opačnom prípade nasledovala taktika mlčania - ak dochádzalo k zjavným neúspechom ruskej strany, významné proxy kanály RF na Slovensku tieto udalosti ignorovali a vo väčšine prípadov svoje aktivity na niekoľko dní utlmili. Tretím vzorcom správania boli reakcie istej časti obyvateľstva na verifikované úspechy ukrajinskej armády. Tie sa nezaobišli bez posmešných až agresívnych príspevkov označujúcich akýkoľvek posun vojsk Ukrajiny za dezinformácie, prípadne dochádzalo k poukazovaniu na údajné zločiny Ukrajincov z minulosti, a to aj z čias II. svetovej vojny, s cieľom odvedenia pozornosti.

Významnou osobitnou kapitolou sa stali dodávky pomoci Ukrajine zo SR. V prípade raketového systému S-300 došlo k vyzradeniu jeho presunu na územie Ukrajiny vysoko politicky exponovanou osobou, čo predstavovalo priamu bezpečnostnú hrozbu pre jednotlivcov zapojených do tejto operácie. Neskôr polícia zaznamenala falošné správy o tom ako rýchlo bol tento systém zničený, pričom prejavy radosti prichádzali zo strany občanov SR.

Medzi slovenskými používateľmi Facebooku sa rozšíril naratív o okamžitom zničení raketového systému zo Slovenska. Miestami bola táto dezinformácia oslavovaná.

Samostatnou témou sa stali propagandistické videá z víťania vojsk ruskej armády na Ukrajine, ktoré sa masovo šírili aj v slovenskom dezinformačnom prostredí. Išlo napríklad o rozdávanie cukríkov na miestach, kde dochádzalo k zabíjaniu civilistov, či k rekonštrukcii mesta Mariupol. Takýto druh podprahovej propagandy RF mal jediný cieľ - zakryť skutočné udalosti v konkrétnych ukrajinských mestách.

Zľahčovanie neúspechov RF, respektíve úspechov Ukrajiny bolo jednou zo základných dezinformačných tém v kalendári roku 2022. Výrazným spôsobom sa na jej šírení podieľali proxy kanály RF, tzv. fanúšikovské zoskupenia (ktorých motivácia spočívala v ekonomických dôvodoch a náraste popularity), jednotlivci (motivácia v počte lajkov) a politicky exponované osoby (vlastné záujmy).

Dezinformačná propaganda sa snažila o zakrývanie vojnových zločinov RF, predovšetkým správami o popravách civilistov v meste Buča. Aj slovenských užívateľov sociálnych sietí zasiahol hoax o „hýbajúcich sa mŕtvolách“ v Buči, ktoré mali byť dôkazom zinscenovanosti celej situácie. Včasný zásah PZ s prehľadnou analýzou zastavil šírenie tohto naratívu ďalej.

Video malo byť dôkazom o hýbajúcich sa mŕtvolách v Buči. Polícia ho promptne vysvetlila a zabránila rozšíreniu naratívu.

Napriek zásahu polície sa hoax o diani v Buči najviac šírili na Slovensku v regióne strednej Európy.

Rôznorodosť zasiahla aj formu a nástroje používané pri tvorbe dezinformácií. Išlo napríklad o používanie softvérov na úpravu fotografií, publikovanie videí bez titulok, pričom titulok statusu a jeho textový obsah neboli v súlade s videom, použitie titulok v nesúlade s obsahom videa alebo využívanie dvojníkov.

Samostatnou kategóriou sa stalo citovanie samozvaných odborníkov s kontroverznou, niekedy až kriminálnou minulosťou. Prominentné dezinformačné kanály sa koncom kalendárneho roka 2022 začali uchýľovať k taktike zverejňovania len citácií iných osôb, pričom išlo práve o kategóriu uvedených „expertov“. Tieto kontá pristúpili k tomuto kroku z dôvodu obavy pred blokovaním zo strany spoločnosti Meta. Je totiž rozdiel medzi zverejnením dezinformácie ako takej a statusom, ktorý „len cituje“ názor niekoho iného. Obava z blokovania panovala aj medzi štandardnými diskutérmi, ktorí uprednostňovali pred písaním dezinformačných komentárov iba lajkovanie príspevkov pomocou výsmešných smajlíkov. Škeriace sa emotikony sa stali prirodzenou súčasťou aj tých statusov, ktoré informovali o detských obetiach vojny na Ukrajine.

Ďalšou osobitosťou sa stal novodobý fenomén „ačomyzmus“, ktorého úlohou bolo poukazovanie na potreby vlastnej krajiny ako snaha o zastavenie pomoci pre Ukrajinu. Pri tejto téme boli uverejňované dezinformácie a manipulácie, ktorých úlohou bolo negatívne preháňanie o kvalite života v SR a ďalších súvisiacich aspektoch.

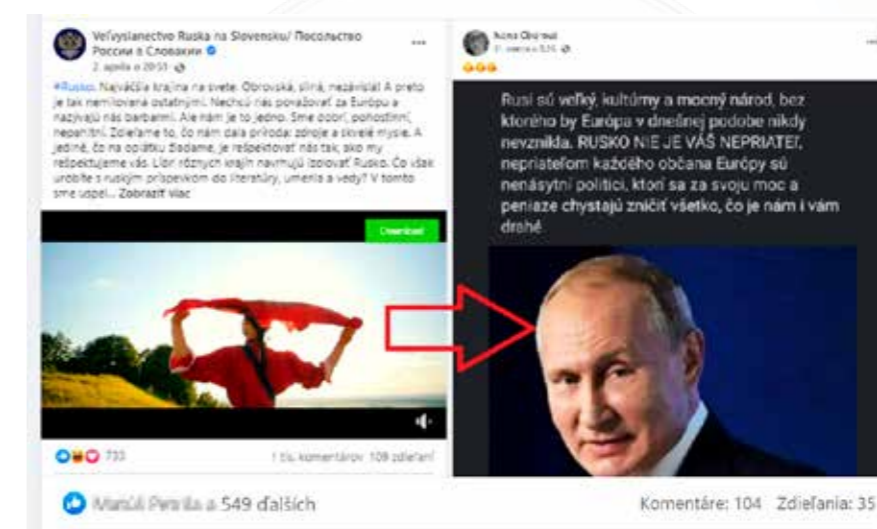
2.4 Aktivity v reálnom prostredí

Za najväčšie vplyvové operácie polícia považovala podujatia, ktoré sa odohrávali v reálnom svete. Išlo napríklad o rôzne stretnutia zorganizované za účelom vzdania úcty osobám spätých s RF, respektíve ZSSR, výcvikové tábory pre deti a mládež, charitatívne podujatia a podobne. Všetky podujatia spájali podtón nárastu sympatií voči RF a ich finančné pozadie

bolo neprehľadné.

Jedným zo zásadných preklopení pôsobenia prokremelskej propagandy do reálneho sveta bolo vystúpenie veľvyslanca RF na Slovensku Igora Bratčíkova vo Zvolene pri príležitosti osláv Slovenského národného povstania. Verejné vystúpenie predstaviteľa cudzej štátnej mocnosti prišlo v čase, kedy bola SR jeho domovskou krajinou zaradená na zoznam nepriateľských štátov už dvakrát.

Čo sa týka Veľvyslanectva RF v Bratislave, to naďalej zohrávalo úlohu importéra prokremelských dezinformácií na Slovensko. Niektoré zo zdieľaných dezinformácií zmažalo, respektíve došlo k zásahom zo strany spoločnosti Meta. Napriek kontinuálnemu zverejňovaniu prokremelskej propagandy na facebookovej stránke veľvyslanectva nedochádzalo k zvyšovaniu interakcií s jednotlivými statusmi, ani ich čítanosť nedosahovala vysoké hodnoty. Úloha veľvyslanectva v tomto smere spočívala v zachovávaní si pozície inšpirátora pre domáce kanály, z ktorých niektoré dokázali v krátkom časovom slede prezdieľať/kopírovať obsah dodávaný ruskou ambasádou, čo zvyšovalo mieru podozrenia ohľadom vzájomnej, koordinovanej spolupráce.

Vplyv Veľvyslanectva RF na Slovensku bol viditeľný v mnohých príkladoch, kedy domácomu publiku prinášal proruskú propagandu.

Ohľadom dezinformačných aktivít v reálnom svete polícia nezaznamenala výrazný nárast počtu verejných podujatí na podporu RF, čo bolo v ostrom kontraste s pôsobením prokremelskej propagandy na sociálnych sieťach a aktivitou niektorých slovenských entít. Práve naopak, uskutočnilo sa niekoľko verejných podujatí na podporu Ukrajiny, aj zo strany osôb ruskej národnosti žijúcich na Slovensku, pričom PZ v tejto súvislosti zdôrazňoval, že za zločiny RF nemôžu niešť zodpovednosť všetci jeho občania. V rovnakom tóne sa niesli aj vyjadrenia polície k poškodeným pamiatkam a hrobom vojakov ZSSR a iných, spriatelovaných krajín, ktoré so súčasným dianím nemali mať nič spoločné. Verejným priestorom rezonoval videozáznam z podujatia na podporu RF, v ktorom vystúpil občan RF žijúci na Slovensku. Prítomných účastníkov prekvapil otvorenou kritikou kvality života v RF a vlády svojej domovskej krajiny. Toto video sa stalo jedným z najvirálnejších o téme RF na Slovensku za rok 2022.

2.5 Mier ako víťazstvo Ruskej federácie

S pribúdajúcimi mesiacmi nastávali zmeny v obsahu pokremelskej propagandy, ale aj správaní časti dezinformačnej scény. Téma o rýchlej, trojdňovej „špecialnej operácii“ bola už dávno zabudnutá. Do popredia sa dostala teória falošného mieru. Išlo o prejavy, podľa ktorých si každý racionálne zmýšľajúci človek želá na Ukrajine mier. Podobné tvrdenia však dopĺňali úvahy, respektíve vzorce správania, podľa ktorých ich autori si v skutočnosti priali mier v prospech RF, teda jej víťazstvo a prehru Ukrajiny. Ukrajina začala byť obviňovaná, že svojim bránením len vojnu predlžuje a radšej by sa mala vzdať, lebo tak či tak utrži konečnú porážku. Prezident Zelenský bol obviňovaný z posielania ľudí na smrť. Fakty o odhodlanosti ukrajinského národa, ale aj to, že akákoľvek iná krajina by sa logicky bránila proti napadnutiu iného štátu, zostávali zámerne nevyslovené.

Polícia zaznamenala masovo šírené tvrdenie, podľa ktorého by sa už vojna skončila, ak by západné krajiny nepodporovali Ukrajinu. Išlo síce na jednej strane o logické vyjadrenie následkov, na strane druhej nám približovalo svet premýšľania tvorcov manipulácií, ktorí sa takto snažili umelo presvedčiť verejnosť, aby tlačila na Ukrajinu, ktorá sa len zbytočne bráni.

O tom, že išlo len o falošné volania po mieri, svedčili konkrétne situácie, keď dochádzalo na základe oficiálnych zdrojov k výrazným prehrám armády RF, či k poškodeniu Kerčského mosta na Kryme určeného na kľúčové zásobovanie vojsk. Namiesto toho, aby sa dezinformačná scéna tešila na možný blížiaci sa koniec vojny, buď zostávala niekoľko dní v mlčaní alebo opätovne kritizovala Ukrajincov, prečo sa bránia a útočia, keď aj tak prehrávajú. Jej obrana bola tiež prirovnávaná k frazeologizmu „dráždenie hada bosou nohou“. Ďalší fakt, podľa ktorého najviac zbraní chtiac-nechtiac dodala Ukrajine ruská armáda, taktiež zostával zamlčovaný.

Obraňovanie Ukrajiny a jej vojenské úspechy podľa dezinformátorov prispievali k riziku začiatku III. svetovej vojny. Podľa nich za to niesla zodpovednosť Ukrajina a západné štáty. Ak by sa Ukrajina vzdala, podobné riziko by nehrozilo. Rovnakí autori manipulácií zámerne opomínali fakt, že spojenie III. svetovej vojny a použitia jadrových zbraní používali iba predstavitelia RF - a to aj vo forme otvorených vyhrážok.

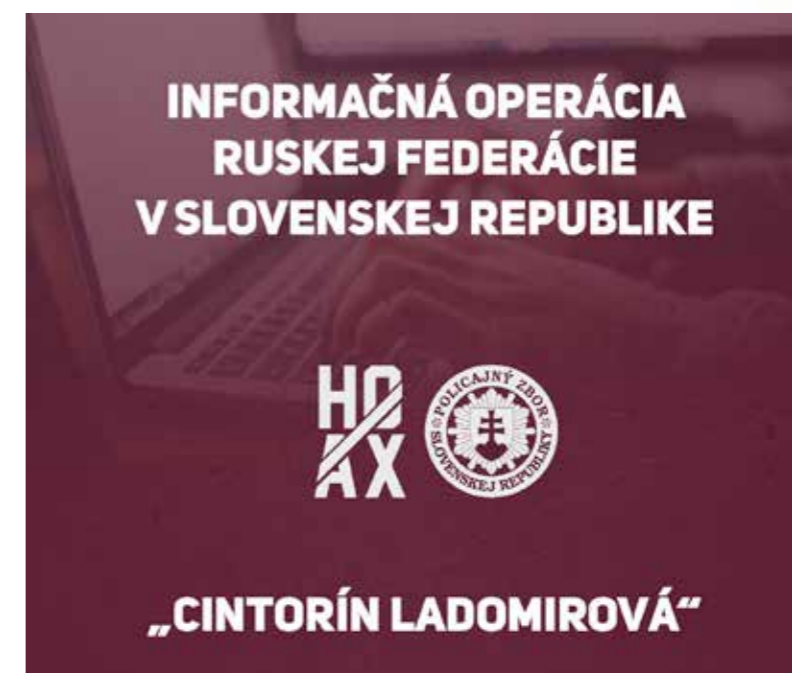
Koncom roka 2022 sa do popredia začali dostávať naratívy súvisiace s nevyhnutnosťou spolupráce s RF, s ohrozením dodávok plynu a ropy, s nárastmi cien za energie či s nedostatkom surovín a hroziacej katastrofy pre európske štáty. Miestami išlo o dezinformácie a manipulácie, ktoré nemali nič spoločné s realitou a slúžili len na vytvorenie podpory RF a jej pozície vo vojenskom konflikte.

Napríklad, ruská propaganda zverejnila najmenej dve videá, v ktorých predpovedala dobu ľadovú pre Európanov, prípadne to, že bez nedostatku potravín a energií budú domácnosti musieť konzumovať svoje domáce zvieratá, konkrétne škrečkov. Išlo o nič iné ako metódu šírenia strachu, vyvolania paniky a udržiavania nervozity medzi časťou obyvateľstva náchylnejšou na podľahnutie dezinformáciám a propagande. Ako je známe, k žiadnym uvedeným katastrofickým scenárom nedošlo, aj keď ruské domáce médiá o nich informovali v ďalších reportážach ako o realite.

V súvislosti so strachom z chladnej zimy s nedostatkom plynu na kúrenie PZ poukázal na ďalší dezinformačný paradox. Zatiaľ čo v časoch pandémie stúpenci dezinformácií hovorili o svojej vynikajúcej imunite, kvôli ktorej nepotrebovali nosiť ani rúška, ani absolvovať očkovanie, v kontexte ruskej propagandy dochádzalo miestami až k panickým prejavom strachu z možného zmrznutia v zimnom období sezóny 2022/23. Aj tento konkrétny príklad dokázal, že nástroj strachu je najsilnejším elementom tvorcov dezinformácií a propagandy.

2.6 Informačná operácia Ladomirová

Najväčším profesionálnym úspechom Odboru komunikácie a prevencie Prezídia PZ v oblasti strategickej komunikácie sa stalo odhalenie informačnej operácie Ladomirová. Podrobné informácie o jej priebehu boli spracované v samostatnej správe, preto nasleduje len jej stručný prehľad.

Polícia vypracovala k téme informačnej operácie v Ladomirovej samostatnú publikáciu v slovenskom a anglickom jazyku.

- ▶ Veľvyslanectvo RF na Slovensku zverejnilo v septembri 2022 informáciu o zničenom cintoríne ruských vojakov z čias I. svetovej vojny v obci Ladomirová na východe Slovenska (neskôr vyšlo najavo, že ide o cintorín vojakov mnohých národností)
- ▶ išlo o jednu zo základných dezinformačných, opakujúcich sa téz, ktorej rola spočívala v prekrytí aktuálneho diania na Ukrajine (odhalenie masových hrobov v Izjume)
- ▶ uvedený scenár bol na Slovensku identifikovaný ako senzitívny vo vzťahu k určite časti populácie (téma poškodzovania hrobov, „pomsta“ za súčasné dianie hrdinom z minulosti)
- ▶ Odbor komunikácie a prevencie P PZ nasledujúci deň zistil, že cintorín nebol poškodený

- ▶ vtedajší starosta obce odstránil betónové súčasti hrobov pre ich zlý stav a pre zabezpečenie jednoduchšieho systému úpravy terénu, samotné hroby neboli poškodené
- ▶ starosta požiadal veľvyslanca RF o osobné stretnutia za účelom financovania skrášlenia cintorína, ten to odmietol
- ▶ veľvyslanec RF sa namiesto toho stretol na cintoríne s bývalým starostom (právoplatne odsúdený za ekonomickú trestnú činnosť) a jeho manželkou, ktorá v tom čase kandidovala v komunálnych voľbách
- ▶ rovnakú dezinformáciu v daný deň publikovala exponovaná osoba, ktorá ju dodnes zo svojho verejne dostupného účtu na sociálnej sieti nevyrezala
- ▶ kvôli zverejnenej dezinformácii sa starostovi obce vyhrážali fyzickým útokom, PZ mu preto zabezpečoval ochranu
- ▶ po publikovaní vysvetľujúceho statusu polície reagovalo veľvyslanectvo RF útočným statusom v kooperácii so svojimi proxy kanálmi, avšak po krátkom čase svoj status vymazalo
- ▶ PZ v rámci externej komunikačnej línie verejnosti nasledujúce dni pripomínal, čo bolo zmyslom celej informačnej operácie a publikoval statusy o aktuálnom dianí na Ukrajine a zločinoch v Izjume
- ▶ v rámci ďalších statusov polícia informovala, ktoré domáce a zahraničné médiá prezentovali dezinformáciu ako fakt (vrátane reportáže v najväčšej ruskej televízii, ktorá uverejnila fotografiu buldozéra zo španielskeho inzeretného portálu s opisom, že práve tento stroj zničil celý cintorín)

Téma podporovania dezinformácií a prokremeľskej propagandy zo strany politicky exponovaných osôb sa vyskytla aj v niektorých ďalších prípadoch. V jednom z nich sa napríklad šírila informácia, podľa ktorej občan Ukrajiny svojim arogantným správaním obťažoval príslušníka PZ a celý incident si nahrával na video. PZ zistil, že išlo o občana Gruzínska a celý incident nemal s Ukrajinou nič spoločné. Po verejnom vysvetlení tejto dezinformácie zo strany PZ autor publikovanú dezinformáciu o národnosti arogantnej osoby neupravil, ani nevyrezal. Jej úlohou bolo oslabenie podpory voči odídencom - ich vyobrazenie ako nevďačného, arogantného národa, ktorý sa nezdráha vystupovať arogantne voči autorite.

Uvedené aktívne účasti politicky exponovaných osôb v dezinformačno-manipulačných procesoch predstavovali bezpečnostnú hrozbu a výrazne sa podieľali na falošnom ovplyvňovaní zraniteľnej časti obyvateľstva, ktorá uvedené zdroje považovala z hľadiska ich spoločenského postavenia za prirodzene hodnoverné.

2.7 Príklady konkrétnych dezinformácií

V súvislosti s vojnou na Ukrajine PZ zaznamenal stovky šírených naratívov, pričom vo vzťahu k externej komunikácii sa venoval 145 z nich. Išlo napríklad o nasledovné dezinformácie (uvádzame vysvetlenie tam, kde je to nutné z kontextu dezinformácie):

- ▶ audio nahrávka v slovenčine o tom, ako sú mladí občania SR mobilizovaní krátko po začiatku vojny, aby boli odvelení na Ukrajinu
- ▶ SMS správy ohľadom prebiehajúcej mobilizácie občanov SR
- ▶ navodzovanie dojmu v prvý deň vojny, že na Ukrajine bojujú vojská USA
- ▶ šírenie video sekvencií z nakrúcania filmov, dokumentov a ich prezentácia ako dôkaz, že vojna nie je skutočná a je dielom filmárov
- ▶ Ukrajina zadržáva občanov Indie v Charkove
- ▶ armáda RF odhalila tajné a výnimočné zbrane Ukrajincov, na Ukrajine sa nachádzali tajné bio laboratória (ako zdôvodnenie, prečo sa musela začať vojna)
- ▶ odhalený plánik podzemného bio laboratória v Mariupole (v skutočnosti išlo o základňu z počítačovej hry)
- ▶ ukrajinská armáda vraždí vlastných občanov, používa fosforové a špinavé bomby
- ▶ Ukrajinci vytvorili bioagentov
- ▶ v reportáži rakúskej televízie sa pohlo vrece s mŕtvolou a teda reportéri preháňajú ohľadom obetí na Ukrajine (išlo o reportáž spred niekoľkých rokov o proteste klimatických aktivistov, ktorí sa zabalili do vriec pre mŕtvolu a jeden z nich sa pohol, pričom v roku 2021 dezinformátori hovorili, že ide o dôkaz, ako sa hýbu falošné mŕtvolu súvisiace s pandemiou)
- ▶ nevďační ukrajinskí odídenci vyhodili darované jedlo do kontajnera (išlo o odpad zo susedných potravín)
- ▶ prezentácia odídencov ako nebezpečných kriminálnikov
- ▶ odídenci vyvolajú novú vlnu pandémie koronavírusu (dezinformačný paradox: čitatelia dezinformácií v minulosti hrozbe Covidu-19 neverili, teraz s ňou pracovali)
- ▶ podobným paradoxom bolo počiatkové poukazovanie na fakt, že odídenci nemali respirátory, a preto predstavovali pre občanov SR zdravotnú hrozbu
- ▶ Ukrajinci priniesli na Slovensko rôzne choroby
- ▶ falošné svedectvá odídencov-Ukrajincov, ktorí boli evakuovaní do RF
- ▶ neporiadok vo vlakovom vozni spôsobili Ukrajinci (v skutočnosti išlo o futbalových fanúšikov spred niekoľkých rokov)
- ▶ odídenci dostanú na Slovensku vysoké prídavky a výhody na úkor občanov SR
- ▶ prezident Zelenský s dresom s nacistickým symbolom (fotomontáž)
- ▶ obviňovanie Ukrajincov zo zločinov v rámci SR, ktoré nespáchali

- ▶ v nemocnici v Bojniciach dostali zdravotné sestry výpovede, aby boli voľné pracovné miesta pre odídencov
- ▶ falošná SMS správa zneužívajúca meno Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR informujúca o nóte z RF, podľa ktorej celistvosť územia SR nie je garantovaná
- ▶ OSN odmietla vyšetrovať vojnové zločiny v Buči (OSN pomáha Ukrajine zakryť zločiny)
- ▶ vývoj potopenia krížniku Moskva (najprv sa nič nestalo, neskôr priznaný zásah, napokon priznanie jeho potopenia)
- ▶ funkcionárom kyjevskej polície je neonacista
- ▶ video z prevozu mŕtvych poľských vojakov zasadené do kontextu padlých vojakov na Ukrajinu (išlo o návrat zabitých poľských vojakov v Afganistane pred niekoľkými rokmi a malo slúžiť ako podpora ruskej propagandy ako zomierajú vojaci krajín podporujúcich Ukrajinu)
- ▶ na cenovke v potravinách sa nachádza vlajka Ukrajiny a nie Slovenska (išlo o následok nedostatku farby v toneri)
- ▶ odpor novovymenovanej talianskej vlády voči pomoci Ukrajine
- ▶ prezident Zelenský je autorom knihy „Mein Kampf“ v ukrajínčine
- ▶ nemecká televízia zobrazila na mapke Krym ako súčasť RF
- ▶ prezident Zelenský sa schováva a všetky vystúpenia nahráva pred zeleným plátnom (išlo o sekvencie zo samostatnej kampane)
- ▶ publikovanie fotografií prezidenta Putina s lídrami iných štátov z minulosti, ich zasadzovanie do súčasnosti ako dôkaz, že RF nie je izolovaná
- ▶ pobočky FBI a CIA na Kryme
- ▶ prezident Zelenský nariadil útok na jadrovú elektrárňu
- ▶ Ukrajina neexistuje, nezaregistrovala si svoje hranice, a preto podľa charty OSN je na ňu možné zaútočiť
- ▶ zneužitie spoločného zásahu NAKA a maďarskej polície vo veci nedovoleného ozbrojovania (dezinformátori hovorili o prepojení dodávok nelegálnych zbraní na Ukrajinu)
- ▶ pokladnička z Ukrajiny s vytetovaným hákovým krížom na ruke v Českej republike (išlo o občianku ČR, prípad sa stal v minulosti)
- ▶ ukrajinský vrtuľník zámerne vypaľuje úrodu
- ▶ armáda RF zatkla zahraničných generálov, ktorí pracovali pre ukrajinskú armádu
- ▶ falošné napadnutie občianky ČR zo strany Ukrajincov
- ▶ Ukrajinci vytvorili živý hákový kríž (išlo o záber z Ruskej federácie a zobrazoval číslicu 55)
- ▶ Európa bola odpojená od ruského plynu kvôli prezidentovi Zelenskému

- ▶ v ukrajinských laboratóriách vznikol vírus Covid-19
- ▶ pri zásahu NAKA v Bratislave vo veci obchodovania s drogami boli zadržaní Ukrajinci
- ▶ Ukrajinci upálili Rusov v Odesse v roku 2014
- ▶ poľský premiér sa poklonil pri pamätníku S. Banderu (fotomontáž)
- ▶ za nedostatok liekov môže ich posielanie na Ukrajinu (dezinformačný paradox: rovnaké osoby šíriť tézu, že na Ukrajinu sa nemôžu posielat zbrane, ale len lieky, no neskôr to už bol problém, aj keď nedostatok liekov nemal žiadny súvis s Ukrajinou)
- ▶ Slováci masovo protestujú proti tomu, aby SR pomáhala Ukrajine (išlo o fotografie z protikorupčných protestov z roku 2018)
- ▶ za napadnutie ženy Slovenky môže Ukrajinec (zdôrazňovanie jeho pôvodu, aj keď je fakt, že na SR žil dlhodobo a s odídcami nemá nič spoločné)
- ▶ v Taliansku obmedzovali premávku klimatickí aktivisti, podľa dezinformačnej scény išlo o nahnevaných ukrajinských utečencov
- ▶ PZ si zvolil žltomodrý polep služobných vozidiel kvôli Ukrajine
- ▶ Ukrajina zvýšila tranzitné poplatky Slovensku pre dovoz ropy
- ▶ falošné zločiny Ukrajincov voči Rusom (napr. falošné obesenie obetí)
- ▶ koniec voľného pohybu odídcov v Nemecku (budú musieť predávať autá od určitej hodnoty)
- ▶ premiér Heger nebol na Ukrajine, ide o foto montáž
- ▶ považovanie vlajky mesta Košice za ukrajinskú, lebo je tiež žltomodrá (z toho dôvodu spustená kampaň polície na poukázanie, kde všade okolo nás je žltomodrá kombinácia farieb)
- ▶ Ukrajina vyprovokovala Rusko k vojne, bola preň hrozbou
- ▶ prezident Zelenský je závislý od drog (množstvo fotomontáží, rola dvojníka)
- ▶ plač dcéry prezidenta Zelenského, lebo ho nenávidí (vo videu bola žena z RF, ktorá plakala, lebo jej muž nekúpil nový telefón)
- ▶ plánované zhodenie atómovej bomby zo strany USA na Rusko
- ▶ nová Putinova mena krytá zlatom
- ▶ stany postavené pri nemocniciach neboli z dôvodu možného nárastu infikovaných, ale pre ranených, lebo sa začne vojna

2.8 Príklady konkrétnych dezinformačných techník a metód

Na pochopenie procesu tvorby prokremelskej propagandy uvádzame niekoľko konkrétnych príkladov, kedy došlo k odhaleniu importu naratívov do prostredia SR.

Téma: Žena z nemocnice v Mariupole

Cieľ: vytvorenie informačného chaosu ohľadom bombardovania nemocnice s využitím konkrétneho ľudského príbehu

1. V prvej fáze prokremelská propaganda tvrdila, že na nemocnicu zaútočila ukrajinská armáda, respektíve, že išlo o zinscenovaný útok. Ako dôkaz použili fotografie evakuovanej tehotnej ženy. Zistili, že ide o ukrajinskú blogerku zameranú na predaj kozmetiky. Na základe toho tvrdili, že ide o herečku a že jej tehotenstvo je výmyslom.
2. V druhom slede došlo k pripusteniu ruského útoku, avšak s dodatkom, že nemocnica slúžila ako ukrajinská základňa, teda išlo o relevantný cieľ útoku. Prvé takéto informácie sa objavili vo významných ruských médiách.
3. V internetovom priestore sa začali šíriť dve línie - herečka z nemocnice a dôvodné bombardovanie. Obe teórie začali šíriť vymyslené účty z RF, ale aj účty reálnych prokremelských propagandistov. Nastala etapa zaplavovania informačného priestoru, hlavne na sociálnej sieti Telegram.
4. V druhej línii dochádzalo k prekladu uvedených naratívov, a to aj do slovenského jazyka. Išlo o prominentných importérov prokremelskej propagandy na Slovensku, ktorí týmto krokom sledovali svoje osobné záujmy. Autenticitu daným správam pridávalo aj ich uverejňovanie veľvyslanectvom RF v konkrétnej krajine.
5. Dezinformačné naratívy sa pomaly udomácnili v lokálnom prostredí. Začali sa šíriť medzi reálnymi používateľskými účtami. Dochádzalo k ovplyvňovaniu širokej masy, nebolo možné ho úplne zastaviť, iba zmierňovať jeho následky.
6. Ako neskôr vyplynulo, žena z nemocnice bola presunutá na ruské územie. V skutočnosti bola tehotná a porodila dieťa. O niekoľko týždňov sa objavila vo videách prokremelskej propagandy, kde opisovala, ako v nemocnici boli ukrajinskí vojaci. Teórie o tom, že išlo len o herečku a že Ukrajinci si nemocnicu zničili sami, zostali zabudnuté.

Téma: Dátum pochovania obetí v Izjume

Cieľ: prekrytie objavenia masových hrobov v Izjume poukázaním na „nezrovnalosti“

1. Informačná operácia Lodomirová nebola jediným nástrojom v procese prekrytia správ o objavení masových hrobov v meste Izjum. V druhom prípade sa prokremelská propaganda zamerala na dátum úmrtia uvedeného na kríži jednej z obetí. Podľa manipulátorov bol na kríži dátum, kedy v danom mieste armáda RF ešte nebola, teda s jeho smrťou nemohla mať nič spoločné.
2. Hlavný naratív sa znovu objavil na pôvodných ruských zdrojoch, odkiaľ sa dostal ku konkrétnym účtom na Telegram. Odtiaľ ho začali prekladať importéri prokremelskej propagandy na Slovensku.
3. Dezinformácia bola vďaka včasnému zásahu PZ eliminovaná v zárodku a slovenskí importéri ju zo svojich publikačných kanálov vymazali. Bolo zistené, že armáda RF na základe množstva otvorených zdrojov vstúpila do mesta šesť dní pred smrťou obeť.

Téma: Živá-mŕtva poradkyňa prezidenta Zelenského

Cieľ: diskreditácia osoby prezidenta Zelenského

1. Účet prokremelskej novinárky, teda žiadny anonymný zdroj alebo všeobecne vládne médium, zverejnil informáciu, podľa ktorej sa pri prezidentovi Zelenskom objavila vojačka, ktorá podľa ukrajinských správ mala byť už dávno mŕtva.
2. Prokremelské kanály sledovali týmto naratívom dve línie. Prvá mala navodiť dojem, že „nové“ video ukrajinského prezidenta z návštevy ranených v nemocnici bolo nakrútené ešte dávno, pred smrťou vojačky, keďže tam bola s ním. Ukrajinská vláda čakala niekoľko týždňov a až potom toto video zverejnila, aby ukázala, že prezident sa neskrýva. Odhalenie prokremelskej propagandy mal tento želaný efekt odhaliť. Druhá línia mala na starosti od-

vetu za informácie o prezidentovi Putinovi, pri ktorom sa vo viacerých rozličných videách objavovali osoby s výrazne rovnakými črtami tváre, teda akoby komparzisti.

3. Uvedený naratív sa začal šíriť štandardne na sociálnej sieti Telegram. V prekladoch sa objavil aj pre slovenské publikum na Facebooku.

4. PZ upozornil na základe verejných zdrojov, že žena, ktorá zahynula v minulosti sa vizuálne podobala na vojačku ukrajinskej armády, ktorá prezidenta Zelenského sprevádza dlhodobo. Tento fakt bol podporený porovnaním fotografií dvoch žien, ale aj publikovaním verejne dostupných rozhovorov a článkov o osobe vysokopostavenej vojačky. Prokremelská novinárka svoj pôvodný status stiahla bez ospravedlnenia.

Ruská propaganda zneužila podobnosť mŕtvej zdravotnej sestry a poradkyni prezidenta Zelenského, aby ešte viac zmiatla verejnosť.

Podobný príklad informačnej manipulácie bol PZ zaznamenaný niekoľko dní pred začiatkom vojny. V prokremelských médiách sa objavili informácie, podľa ktorých ukrajinská armáda zasiahla ukrajinskú materskú školu v blízkosti s okupovanou oblasťou, aby vyprovokovala vojenský konflikt, respektíve malo ísť o násilné obvinenie armády z RF. Dezinformácia sa rýchlo dostala do slovenského informačného priestoru. Zdieľali ju vysoko sledované publikačné kanály. PZ reagoval zverejnením expertných analýz, podľa ktorých miesto dopadu rakety evokovalo jej prilet zo strany okupovanej armádou RF. PZ zdôrazňoval nutnosť zachovania si objektivity a neposudzovania čiastkových vojenských udalostí okamžite. Napriek prvotnej snahe importérov tohto naratívu, sa vďaka vyváženej informovanosti zo strany PZ masovo nerozšíril a zo sociálnych sietí bol buď vymazaný alebo zablokovaný.

2.9 Skladba niektorých dezinformácií a propagandy

Pred vojnou

- ▶ zľahčovanie situácie, vyobrazovanie RF ako mierovej krajiny bez úmyslu zaútočiť
- ▶ poukazovanie na armádu USA, na Dohodu medzi SR/USA, poplašné správy o okupácii SR
- ▶ organizovanie zhromaždení na podporu RF a jej mierových záujmov

Zdôvodňovanie vojny

- ▶ RF musela zaútočiť, lebo Ukrajinu ovládajú nacisti
- ▶ RF: špeciálna operácia je zameraná len voči vláde v Kyjeve
- ▶ RF: špeciálna operácia je zameraná proti Ukrajine
- ▶ RF: nikdy sme nebránili Ukrajine, aby vstúpila do NATO
- ▶ RF: museli sme na Ukrajinu zaútočiť, lebo NATO je zločinecká skupina
- ▶ Donbas chce byť súčasťou RF
- ▶ genocída na Donbase zo strany Ukrajincov
- ▶ Ukrajinci sú západní Rusi, Ukrajina nemá právo na existenciu

Útoky na prezidenta Zelenského

- ▶ Zelenský je síce Žid, ale zároveň aj nacista
- ▶ Zelenský nie je prezident, ale len komik a herec
- ▶ Zelenský zbabelo utečie
- ▶ Zelenský sa zbabelo schováva v Kyjeve (alebo inde v zahraničí)
- ▶ Zelenský droguje a nosí stále to isté oblečenie na sebe

Falošné (ne)úspechy armády RF

- ▶ Ukrajinci klamú, že sa bránia, všade sa vzdávajú
- ▶ postup RF sa nezastavil, len pripravuje útok
- ▶ toto ešte nebol útok, ten pravý príde
- ▶ zábery zničenej techniky armády RF sú fotomontáž
- ▶ 9. mája bude víťazná prehliadka v Kyjeve
- ▶ najlepší vojaci armády RF sú na ceste
- ▶ armáda RF neustupuje, Ukrajinci im behajú do pasce

- ▶ Ukrajina už nemá stíhačky, je to falošná fotografia
- ▶ údaje o stratách RF sú hoax
- ▶ toto nebol ešte ten pravý útok, ale len testovanie obrany
- ▶ RF bojuje s celým NATO, a preto to nejde podľa plánu
- ▶ neporadilo sa získať fotky tajných bio laboratórií, lebo ich zničili Ukrajinci

Zdôvodňovanie zločinov armády RF

- ▶ armáda RF neútočí na civilistov
- ▶ v zničenej budove nebolo divadlo, ale tajné laboratórium, kde trénovali sýkorky, aby rozpútali biologickú vojnu
- ▶ armáda RF by nikdy nebombardovala školu, ani nemocnicu
- ▶ armáda RF bombardovala nemocnicu, ale boli tam ukrajinskí vojaci
- ▶ tie zábery nie sú z Ukrajiny
- ▶ vojaci RF nikoho nemučili
- ▶ vojaci RF mučili len vojakov z pluku Azov
- ▶ Ukrajinci zabili vlastných občanov, tú raketu si tam hodili sami
- ▶ mŕtvoly po uliciach sú herci, veď sa hýbu
- ▶ ak by sa Ukrajinci vzdali, nemuselo k tomu dôjsť
- ▶ vojaci RF nikoho neznásilnili, ale ak áno, išlo o pomocníčky vojakov ukrajinskej armády
- ▶ museli ich zabiť, lebo by prezradili ich polohu
- ▶ raketa nezasiahla nákupné centrum, ale vojenskú základňu
- ▶ raketa zasiahla nákupné centrum, lebo tam nikto nebol, ale ak bol, tak to boli vojaci
- ▶ armáda RF nezabila žiadne deti, ale ak áno, tak prečo odtiaľ predtým neodišli
- ▶ môže sa to všetko vyšetriť, ale vyšetrovatelia musia byť Rusi

Vo vzťahu k odídencom

- ▶ prečo k nám utekajú keď sa v ich mestách nebojuje
- ▶ kam sa nakoniec vrátia, keďže ich domy sú zničené

2.10 Preventívno-edukatívne kampane

Významnú rolu externej komunikácie PZ zohrávali popri vysvetľovaní konkrétnych dezinformácií a manipulácií preventívno-edukatívne kampane, ktoré v širšom kontexte mali potenciál vysvetľovať zložité témy. Často išlo o seriály na pokračovanie, ktoré popri užívateľ-

sky atraktívnom grafickom vyobrazení obsahovali rozsiahlejšie, vysvetľujúce texty a odkazy na ďalšie zdroje.

NEZABÚDAJTE

Poukazovanie na spojitost medzi šíriteľmi dezinformácií o víruse Covid-19 a šíriteľmi vojnovnej propagandy. Napríklad, „pred rokom hovorili, že koronavírus je iba chrípka, dnes hovoria, že za vojnu môže USA a NATO“, „pred rokom pálili respirátory, teraz hovoria, že ukrajinská armáda používa občanov ako živé štíty“, alebo „pred rokom kričali, že očkovaní nemôžu v žiadnom prípade darovať krv, dnes kriča, že ruská armáda neútočí na civilistov“.

RUSKÉ BÁJE A POVESTI

Vysvetľovanie zaužívaných súčastí prokremelskej propagandy zameranej na logické „zdôvodnenie“ a „nevyhnutnosť“ vojenského konfliktu. Napríklad, Banderovci na Ukrajine, fašisti vo vláde, genocída na východnej Ukrajine, pluk Azov atď.

NÓTY Z KREMLA

Poukazovanie na strategické uvažovanie autorov prokremelskej propagandy vo vzťahu k občanom SR. Napríklad, „Slováci, starajte sa o seba, máte doma dosť vlastných problémov a chudobných ľudí, nestarajte sa do našej okupácie Ukrajiny“, „Slováci, starajte sa o seba a neposielajte na Ukrajinu zbrane“, „Slováci, buďte neutrálni, keď sa teraz nebudete zapájať, nič vám nehrozí“ alebo „Rozdelte Slovákov a zničte ich solidaritu, šírte fotky a vymyslené príbehy o arogantných Ukrajincoch, ktorí si nič nevážia“.

ÁNO...

Príbehy dopadov ruskej agresie voči ukrajinským občanom. Kampaň vznikla ako reakcia na šíriacu sa závisť medzi časťou populácie SR. Napríklad, „Áno, nechali sme sa ostreľovať, lebo chceme slovenské prídavky“, „Áno, nechala som si odrezať ruku a zabiť otca, aby som dostala sveter zadarmo“, „Áno, prišli sme doma o všetko, lebo sa teším na slovenské prídavky, ktoré mi Slováci závidia“, alebo „Áno, nechal som do seba strieľať, aby som dostal na Slovensku niečo zadarmo“.

PUTINOVA OKUPAČNÁ VOJNA JE AJ PROTI SLOVÁKOM

Poukazovanie na následky vojny vo vzťahu k SR a ukázanie zodpovednosti za tieto následky smerom ku krajine, ktorá ju začala. Napríklad išlo o témy ako zvyšovanie cien ropy, energií a potravín a ohrozovanie slovenského ťažkého priemyslu.

VIDEO SERIÁL S DANIELOM MILOM

Predstavenie základných pojmov súvisiacich s dezinformáciami a vojnou na Ukrajine v spolupráci s Danielom Milom, riaditeľom Centra boja proti hybridným hrozbám MV SR.

NEHANEBNÉ KLAMSTVÁ PUTINOVÝCH TROLOV

Opätovné poukazovanie na štandardné dezinformačné naratívy obhajujúce právo RF zaútočiť na Ukrajinu. Napríklad, „zaútočili sme, lebo nás ohrozovalo NATO“, „na Ukrajine bola genocída ruskojazyčného obyvateľstva“ atď.

SKUTOČNE MÁME ČO RUSKU ZÁVIDIEŤ?/MRAZIVÉ FAKTY O RUSKU

Zdieľanie základných a verejne dostupných faktov o RF v kontraste s prokremelskou propagandou, ktorá v zahraničí skresľuje reálny pohľad na túto krajinu. Napríklad, vysoký počet vražd a samovražd, nižšia dĺžka života, nižšie mzdy a dôchodky atď. Išlo o dve samostatné kampane publikované v rozdielnom časovom období.

OPERÁCIA ANTHROPOID

Pripomenutie si výročia operácie Anthropoid, ktorej hlavnými aktérmi sa stali občania Československa - Jan Kubiš a Jozef Gabčík. V kontexte súčasnosti boli dobové udalosti a ich vývoj porovnávané s aktuálnym dianím na Ukrajine a zmýšľaním dezinformátorov. Obsahom kampane boli aj myšlienky poukazujúce na prokremelskú propagandu. Časť dezinformátorov pod jej vplyvom tvrdila, že obrana Ukrajiny neprinesie mier, čím nepriamo žiadala jej blízku prehru. O pomáhaní Ukrajine hovorili ako o prilievaní oleja do ohňa. V rámci kampane sa objavili napríklad aj tvrdenia ako „Heydrich: Nechápem, prečo na mňa zaútočili. Nechceli mier?“, „Hitler: Škoda, že nežijem dnes, veď niektorí Slováci by chceli, aby na mňa nikto neútočil“ atď.

OBETE PUTINOVEJ VOJNY

Publikovanie príbehov konkrétnych civilných obetí z radov mŕtvych či zranených kvôli ruskej vojne na Ukrajine.

VODU KÁŽU, VÍNO PIJÚ

Poukázanie na paradox najvyšších predstaviteľov kremelského režimu - zatiaľ čo stáli za najväčšou propagandou v 21. storočí orientovanou proti západným krajinám, tak vo viacerých prípadoch ich potomkovia študovali a žili práve v krajinách západnej Európy. V tejto súvislosti pokračovala aj ďalšia kampaň pod pracovným názvom „Deti ruských oligarchov na prehnutí Západu“.

1968

Intenzívna kampaň v spolupráci s Ústavom pamäti národa pripomenula verejnosti udalosti z roku 1968 a v niektorých súčiastiach ju zasadila do súčasnosti. Kampaň bola spustená aj na základe vyskytujúcich sa snáh o zmanipulovanie minulosti spoločného štátu s Českou republikou, keď bol zaznamenaný pokus o prerazenie dezinformačného naratívu o tom, že okupácia vojskami Varšavskej zmluvy priniesla pre krajinu pozitívne následky. V súvislosti s touto kampaňou polícia proaktívne informovala o šíriacom sa naratíve v ruských zdrojoch, ktorý sa snažil preniesť zodpovednosť za okupáciu na Ukrajinu, keďže vtedajší líder ZSSR sa narodil na dnešnom ukrajinskom území. Tento naratív napokon v slovenských podmienkach nezožal úspech, keďže došlo k roztriešteniu dezinformačnej scény na dva tábory - ten, ktorý okupáciu privítal a ten, ktorý ju kritizoval. Súčasťou kampane bolo aj porovnanie okupácie zo strany ZSSR a „okupácie“ zo strany armády USA, ktorá má podľa dezinformačnej scény prebiehať v súčasnosti.

KHL A POLITIKA

Poukazovanie na prepojenie KHL a politiky, na zneužívanie športu zo strany RF, ale aj stanovisko k účasti slovenských hokejistov v tejto lige.

SNP

Pripomenutia výročia Slovenského národného povstania v kontexte aktuálnych udalostí. Poukazovanie na hrdinstvo povstalcov, ktorí neváhali brániť svoju krajinu. Informovanie o dodávaní zbraní zo zahraničia pre povstalcov. Prepojenie minulosti a súčasnosti prostredníctvom dezinformačných manipulácií v zmysle „Prečo povstalci predlžovali vojnu a prilievali olej do ohňa silnejšiemu súperovi?“ alebo „Ak by bol Facebook v roku 1944, niektorí Slováci by obviňovali generálov SNP z prilievania oleja do ohňa“.

8. MÁJ

Pripomenutie si víťazstva nad fašizmom a komunikovanie odkazu, podľa ktorého vtedajší vojaci ZSSR žiadnym spôsobom nenesú zodpovednosť za činy lídrov RF a jej armády.

PUTINOVA HRA PROTI EURÓPE

Pripomenutie si ekonomických a hospodárskych dopadov na Ukrajinu smerom na ostatné krajiny v Európe, ale aj uvedenie na pravú mieru, za čo môže a za čo nemôže konflikt na Ukrajine.

AKO NÁM POMÁHA EURÓPSKA ÚNIA A RUSKO

Porovnanie výhod z partnerstiev s EÚ a RF. Kampaň vznikla ako reakcia na kontinuálne dezinformačné operácie voči EÚ, ktorých cieľom je udržiavanie napätia zo strany obyvateľ-

stva až napokon vystúpenie jednotlivých krajín z medzinárodných spoločenstiev.

MAJSTROVSTVÁ SLOVENSKÝCH HOAXEROV

Zosumarizovanie slovenských dezinformácií, ktoré sa týkali odídencov zdržujúcich sa na území SR. Napríklad, „Ukrajinci nám ukradnú pracovné miesta“, „luxusné ukrajinské autá ako dôkaz, že si nezaslúžia našu pomoc“, „vysoké prídavky pre Ukrajincov“ atď.

ODPOČUTÉ

Poukázanie na proces tvorby prokremelských dezinformácií na základe získaných poznatkov v danej oblasti vrátane zosumarizovania tradičných dezinformácií súvisiacich s vojnou na Ukrajine.

USA A ZSSR

Poukazovanie na pomoc USA pre ZSSR v čase II. svetovej vojny. Upozornenie, že vtedy by súčasnej dezinformačnej scéne pravdepodobne dodávky zbraní zo strany americkej armády neprekážali. Odkaz na aktuálne kritizovanie pomoci Ukrajine zo strany západných štátov.

HOAX ROKA

Druhý ročník ankety, v ktorej verejnosť hlasovaním na sociálnych sieťach vybrala hoax roka 2022. Prostredníctvom rekapitulácie najväčších hoaxov polícia pôsobila edukatívne.

3 Ostatné dezinformácie a edukatívno-preventívne kampane

Téma dezinformácií súvisiacich s vírusovým ochorením Covid-19 sa z informačného priestoru začala vytrácať začiatkom roka 2022. Po začiatku vojny na Ukrajine zanikla takmer úplne s ojedinelými prejavmi najmä v inividuálnych prípadoch. Spoločne s príchodom novej, vhodnej témy pre tvorbu dezinformácií jej pokles výskytu spôsobilo aj postupné uvoľňovanie mimoriadnych opatrení doma aj v zahraničí.

Zaujímavým poznatkom boli snahy o prepojenie novej témy (vojna) s vírusom Covid-19. Jedny z prvých statusov po začiatku vojny hovorili o hrozbe, ktorú mali predstavovať odídenci v súvislosti so vznikom novej pandémie. Tento naratív sa dlhodobo neudržal v online priestore, keďže jedným z názorových pilierov dezinformátorov bolo pozeranie sa na Covid-19 ako na niečo, čo nie je nebezpečné.

Policajný zbor v kalendárnom roku 2022 vysvetlil verejnosti 41 konkrétnych hoaxov týkajúcich sa Covid-19. Išlo napríklad o tieto najčastejšie šírené naratívy:

- ▶ nemecká vláda potvrdila, že čím je viac očkovaných, tým je viac nakazených
- ▶ zdravotníci boli podplácaní, aby hlásili vysoké počty infikovaných
- ▶ Ústavný súd SR zrušil všetky mimoriadne opatrenia
- ▶ zneužitie fotografie mŕtveho syrskeho dieťaťa, ktoré zahynulo pri bombardovaní ako dôkaz, že očkovanie zabíja
- ▶ lekári zabíjali očkovaním svojich pacientov
- ▶ očkovanie zmení DNA
- ▶ nárast výskytu novorodencov s vývojovými vadami v Bojníckej nemocnici
- ▶ v nemocniciach sú hospitalizovaní len očkovaní
- ▶ zneužitie demonštrácií zo zahraničia z minulosti a zasadenie ich do kontextu súčasnosti ako dôkaz boja proti očkovaniu a mimoriadnym nariadeniam
- ▶ plánované očkovania detí v školách

Osobitnou témou v súvislosti s Covid-19 sa stalo úmrtie Vladimíra Krčméryho, teda prvej osoby, ktorá sa koncom roka 2020 dala očkovať v SR. Podľa prvotných medializovaných informácií mal zomrieť na obojstranný zápal pľúc, rodina neskôr uviedla, že išlo o infarkt. PZ krátko po medializácii tejto tragickej správy proaktívne varoval verejnosť pred plánovanými pokusmi o zneužitie smrti infektológa ako dôkaz nebezpečnosti očkovania proti Covid-19. Podobné aktivity boli v minulosti zaznamenané vo viacerých prípadoch úmrtí známych osobností, ako napríklad pri hercovi Milanovi Lasicovi, moderátorovi Júliusovi Viršíkovi a speváčkovi Miroslavovi Žbirkovi.

Proaktívny prístup sa napokon neminul účinku, keďže k šíreniu hoaxov síce došlo, avšak v oveľa menšej miere, ako by to mohlo byť v období pred vypuknutím vojny na Ukrajine.

Pri tejto téme bol zaznamenaný aj dezinformačný paradox: keď sa Vladimír Krčméry nechal ako prvý človek v SR zaočkovať, dezinformačná scéna označila injekčnú striekačku za placebo, respektíve za niečo, čo do tela infektológa nič nevstreklo. Naopak, po jeho smrti už rovnaká scéna pripúšťala skutočnosť aktu očkovania s cieľom argumentácie, že za jeho smrť mohlo očkovanie.

Policijný zbor sa v súvislosti s Covid-19 aktívne zapájal do ďalších komunikačných aktivít iných štátnych inštitúcií, prípadne ich obsahy prezdieľal a pomáhal tak zvyšovať zásah u publika sociálnych sietí.

V ďalších 73 prípadoch išlo o vysvetľujúce statusy týkajúce sa iných tém. Napríklad:

- ▶ zneužívanie demonštrácií z minulosti zo zahraničia, ich zasadzovanie do súčasnosti, ich zneužívanie na podporu časti názorov dezinformačnej komunity
- ▶ výstavba americkej základne na Sliači
- ▶ zneužívanie presunov vojsk iných štátov ako dôkaz obsadzovania SR
- ▶ obsadenie Záhoria americkými vojakmi
- ▶ hrozí jadrový útok na Sliači kvôli prítomnosti amerických vojsk/základne
- ▶ pripravuje sa nová epidémia „Marburg“
- ▶ násilné preočkovanie žiakov na školách proti opičím kiahňam
- ▶ násilné očkovanie na školách vo všeobecnej rovine
- ▶ krádež navádzacieho systému rakety z vojenského letiska na Sliači
- ▶ katastrofické scenáre s cieľom vyvolania strachu (nedostatok potravín, extrémne zimy, žiadny benzín atď.)
- ▶ plánované odstavenie bankomatov, zvolávanie ľudí na masové výbery hotovosti
- ▶ zmanipulovanie komunálnych volieb
- ▶ chemtralis - práškovanie ľudí (v jednom prípade išlo paradoxne o lietadlo armády RF, a preto sa tento konkrétny príklad neujal)
- ▶ vodič, ktorý spôsobil nehodu na Zochovej ulici znovu šoféroval a tankoval
- ▶ Ursula von den Leyenová je vnučka nacistu
- ▶ kráľovná Alžbeta II. zomrela už dávnejšie
- ▶ kráľovná Alžbeta II. bola jašterom
- ▶ upravená fotografia mladej kráľovnej Alžbety II. pri hajlovaní
- ▶ plány Billa Gatesa, podpísanie tajnej zmluvy, výstavba tajných laboratórií na Slovensku
- ▶ zámerné zakladanie požiarov v prírode ako argument pre globálne otepľovanie
- ▶ falošné únosy detí

- ▶ neporiadok v uliciach po proteste klimatických aktivistov v Holandsku
- ▶ teórie o útokoch na Svetové obchodné centrum v USA z 11.9.2001
- ▶ alternatívne liečby rakoviny
- ▶ zdravotné komplikácie amerického speváka Justina Biebera ako následok očkovania
- ▶ (negatívna) zmena sociálneho systému pre príslušníkov PZ
- ▶ Grécko opustilo Európsku úniu
- ▶ čipy v občianskych preukazoch slúžia na sledovanie ľudí
- ▶ zlá kvalita plynu podľa farby horenia na sporákoch

Koncom kalendárneho roka 2022 vrcholila a zároveň sa utmila dezinformačná kampaň súvisiaca s nárastom nelegálnej migrácie a zriadením dočasného stanového mestečka v Kútoch. Príslušníci PZ priniesli zo stanového mestečka audiovizuálne materiály zamerané na príbehy konkrétnych migrantov, proaktívne informovali o celom procese ich pobytu na území SR a zdôrazňovali verejnosti, že podľa získaných informácií nepredstavujú žiadnu bezpečnostnú hrozbu. Napriek tomu sa tábor v Kútoch stal nástrojom pre organizáciu protestu priamo pri jeho lokalite zo strany politicky exponovaných osôb a extrémistov. K žiadnym vážnejším konfliktom nedošlo. Tábor bol napokon zrušený pre nízky počet prípadov nelegálnej migrácie. PZ popri externých komunikačných aktivitách vykonával štandardné činnosti vo vzťahu k mimoriadnym kontrolám na hraničných priechodoch s Maďarskom a kapacitne posilnil dohľad aj na maďarsko-srbskej hranici.

V rámci kategórie ostatných hoaxov PZ prezentoval nasledujúce preventívno-edukatívne kampane:

VEDELI STE, ŽE.../KEĎ DOCHÁDZAJÚ ARGUMENTY

Dve samostatné kampane zamerané na prezentáciu činnosti PZ voči dezinformáciám. Priblíženie histórie tejto činnosti datujúcej sa do roku 2017, zdôraznenie statusu oficiality, zdôvodnenie zákonnosti boja proti dezinformáciám atď.

HISTORICKÉ HOAXY

Pohľad na dezinformácie z histórie ako dôkaz ich prítomnosti v histórii ľudstva, t.j. nejde o moderný fenomén 21. storočia.

ODKAZ 17. NOVEMBRA/DEŇ ÚSTAVY

Pripomenutie si dvoch významných sviatočných dní v histórii SR s ich zasadením do súčasnosti, kedy sa stávajú terčom zneužívania zo strany tvorcov dezinformácií.

PSYCHOLOGICKÉ OKIENKO

Video seriál s Vladimírou Kurincovou Čavojovou zo Slovenskej akadémie ohľadom vysvetlenia psychologického pozadia vplyvu a účinnosti dezinformácií.

SI POČUL...

Prezentácia fiktívnych dialógov medzi dezinformátormi na základe získaných poznatkov v internetovom priestore. Poukazovanie na dôležitosť overovania pôvodného zdroja informácií.

AMERICKÍ VOJACI NA SLOVENSKU

Zdieľanie fotografií amerických vojakov pôsobiacich v rámci medzinárodných dohôd na Slovensku s cieľom ukázania ich reálnej činnosti a potlačenia dezinformácií o obsadenosti SR americkou armádou.

EÚROPSKA ÚNIA A NATO

Kampane zamerané na podporu uvedených organizácií a vysvetlenie verejnosti, čo pre SR znamejú, aké výhody prinášajú. Ďalšie kampane vysvetľovali sebestačnosť EÚ a jej nezávislosť od RF.

A TY SI BOL KDE...

Poukazovanie na historické konflikty minulosti s otázkou, kde sa vtedy nachádzali ich súčasní čitatelia. Išlo o upozornenie na manipulačnú taktiku dezinformátorov, ktorí často odvádzajú pozornosť od hlavnej témy pripomenutím udalostí z minulosti (napr. "Akým právom kritizuješ vojnu na Ukrajine. Kritizoval si rovnako vojnu v Iraku, kde boli Američania?").

DNES HOAX, ZAJTRA PRAVDA

Využitie dezinformačnej formulácie, podľa ktorej sa všetky hoaxy raz stanú v pravdou. PZ formuláciu otočil pre vlastné, racionálnejšie využitie. Napríklad, ak si vodič myslí, že po konzumácii alkoholu sa mu nič nestane, tak to môže byť hoax, lebo v skutočnosti spôsobí dopravnú nehodu.

4 Teroristický útok na Zámockej ulici v Bratislave

Odbor komunikácie a prevencie P PZ sa aktívne podieľal na získavaní informácií ohľadom aktéra teroristického útoku a dvojnásobnej vraždy na Zámockej ulici v Bratislave. Relevantné informácie odstupoval v reálnom čase participujúcim útvarom PZ.

V oblasti externej komunikácie Odbor proaktívne informoval o vývoji udalostí z miesta činu s dôrazom na okamžité informovanie verejnosti o vypátraní osoby strelca s cieľom upokojenia situácie v hlavnom meste.

Niekoľko dní po čine vystúpil otec strelca v relácii dezinformačného rádia, kde zaznelo niekoľko opatrných snáh o zmanipulovanie informačného priestoru, respektíve jeho zahmlenie, vyvolanie chaosu a neistoty. Cieľom tohto konania bol v prvom rade emociálny útek rodiča od zodpovednosti za konanie svojho syna a jeho výchovu. V druhom rade dezinformačná komunita sledovala vlastný záujem, a to popretie teroristického aktu ako takého a zníženie dôstojnosti obetí ako členov komunity LGBTQI+.

Ďalšia skupina dezinformácií hovorila o akomsi sprisahaní či naplánovaní vraždy štátnymi orgánmi SR. Ich cieľom malo byť v niektorom prípade vytvorenie pôdy pre presadzovanie práv osôb z komunity LGBTQI+. Išlo o štandardné dezinformačné nástroje, ktoré sú aplikované na väčšinu tragických, nečakaných udalostí. Po nich často prichádza u verejnosti šok, strach, zdesenie, a preto sú voči nim používané dezinformačné nástroje ako cesta úniku od zložitej, náročnej reality.

Niekoľko mesiacov po tragickom útoku bol otec strelca prevažne jediným hlavným zdrojom manipulácií. Svojim vystupovaním sa na sociálnych sieťach snažil verejnosti podsúvať alternatívne názory brániace vlastného syna napriek silnej dôkaznej situácii. Na jednej strane je obrana vlastného potomka prirodzenou, na strane druhej je nutné ju v tomto kontexte brať s ohľadom na predošlé verejné vystupovanie otca - pravidelné zdieľanie dezinformácií a manipulácií, aktívna účasť na proteste proti komunite LGBTQI+ ľudí, zverejnenie fotografie strelnej zbrane s nepriamou vyhrážkou a podobne.

Popri dezinformáciách o uvedenom skutku dominovali v slovenskom informačnom priestore vyhrážky členom menšinovej komunity vo veľmi vysokej miere. Dopĺňali ich schvaľovania trestného činu. Obe kategórie obsahu Odbor monitoroval a preposielal ďalším útvarom PZ.

V rámci externej komunikačnej línie Odbor opakovane počas roka 2022 deklaroval nulovú toleranciu voči prejavom nenávisťi, čo zvýraznil publikovaním titulnej fotografie s dôrazom na ochranu všetkých občanov SR, ktorá bola dominujúcim prvkom jeho sociálnych sietí po dobu niekoľkých mesiacov. PZ na niekoľko dní prekryl svoje logo na sociálnej sieti farebnou stužkou ako symbol súcitu s komunitou, ktorá je dlhodobo cieľom vyhrážok a útokov. Tento krok PZ sa stal terčom ďalších vyhrážok, ktoré boli odstupované zodpovedným útvarom.

5 Spôsob vysvetľovania dezinformácií a manipulácií

Policajný zbor pokračoval vo zvolenej stratégii ohľadom vysvetľovania dezinformácií ako v rokoch 2017-2021. Významnú rolu naďalej predstavovali aktívni občania, ktorí prostredníctvom súkromných správ na sociálnych sieťach Facebook a Instagram posielali polícii tipy na šírené dezinformácie. Neustály kontakt s verejnosťou formou modernej komunikácie poukazoval na dôveru v políciu ako inštitúciu zo strany občanov, ktorí sa na ňu obracali.

Sociálne siete ako zdroj potenciálnych dezinformácií jednoznačne dominovali na úkor iných. Odbor komunikácie a prevencie Prezídia PZ vyhľadával dezinformácie aj proaktívnym spôsobom formou monitoringu sociálnych sietí a iných zdrojov.

Po prijatí, respektíve vyhľadani potenciálnej dezinformácie nasledoval proces triedenia a efektívneho zamerania časového fondu na tie dezinformácie, ktoré sa šírili masovým spôsobom, mali potenciál sa šíriť vo väčšej miere alebo predstavovali ohrozenie bezpečnosti občanov SR s prípadnými dopadmi na ich život, zdravie a majetok.

V prípade dezinformácií týkajúcich sa bezprostredne činnosti a útvarov PZ boli získané expertné stanoviská od dotknutých útvarov, ktoré boli zverejnené vo vysvetľujúcom statuse. Ak polícia vysvetľovala dezinformácie ohľadom tém, ktoré sa metodologicky viazali na iné inštitúcie, oslovovala ich odbory komunikácie, iné kontaktné osoby alebo odborníkov zo súkromného sektora. Vďaka kooperácii naprieč štátnou správou, a to predovšetkým bezpečnostnými zložkami, dochádzalo k rýchlemu overovaniu získaných poznatkov a zverejňovaniu prípadných vysvetľujúcich statusov.

Policajný zbor sa pri vysvetľovaní dezinformácií zameriaval na verejne dostupné účty, vyhotovoval snímky konkrétnych statusov a následne ich spoločne s vysvetľujúcou analýzou a www odkazom na verejne dostupný zdroj zdieľal na svojich oficiálnych účtoch na sociálnych sieťach. V daných prípadoch išlo o verejne dostupný obsah vrátane názvov užívateľských účtov.

Odbor udržiaval uvedenú taktiku z pohľadu strategických úspechov dosiahnutých v rokoch 2017-2021, kedy verejné upozornovanie na verejne dostupný a šírený klamlivý obsah s dosahom na bezpečnosť občanov SR bol ich primárnymi šíriteľmi často v konečnom dôsledku zmazaný a došlo tak k eliminácii šírenia dezinformácie alebo manipulácie. Podobný efekt bol dosahovaný pravidelne, v ostatných prípadoch Odbor problematiku obsah nahlasoval oficiálnym spôsobom prevádzkovateľom sociálnych sietí.

V prípade, že Odbor vyhodnotil šírený obsah ako protizákonný, posielal ho ďalej Odboru počítačovej kriminality Národnej centrály osobitných druhov kriminality P PZ, Národnej kriminálnej agentúre alebo konkrétnym krajským riaditeľstvám PZ na ďalšie využitie. O závažných poznatkoch boli v reálnom čase informované aj ďalšie bezpečnostné zložky a štátne orgány participujúce na strategickej komunikácii SR.

Policajný zbor v súvislosti s trestnoprávnou zodpovednosťou publikoval dňa 26.2.2022 tlačovú správu Národnej kriminálnej agentúry, v ktorej informoval o prečine nebezpečného vyhrážania a §417 Trestného zákona ohľadom podnecovania k vojne. V tomto prípade bola zaznamenaná otvorená vyhrážka verejným spôsobom zo strany vysoko exponovanej politickej osoby k Odboru komunikácie a prevencie P PZ.

Odbor vo svojej činnosti dbal na sledovanie moderných komunikačných trendov s cieľom prispôsobenia inštitucionalizovanej komunikácie očakávaniam spoločnosti, vďaka čomu sa dosah a čítanosť zverejnených produktov kontinuálne zvyšovala - a to aj bez využitia finančných prostriedkov na sponzorovanie statusov.

Okrem štandardných vysvetľujúcich analýz konkrétnych dezinformácií Odbor vytváral niekoľko sérií edukatívno-preventívnych kampaní s dôrazom na proaktívnosť v strategickej komunikácii a odhaľovanie vplyvov zahraničnej propagandy. Súčasťou externej komunikácie boli upozornenia na konkrétne dezinformačné účty, tzv. trolov a nenávistné prejavy

Súčasťou komunikačnej stratégie PZ sa stalo používanie tzv. meme obrázkov, prostredníctvom ktorých dochádzalo k spájaniu irónie, humoru a reálnych udalostí na báze jednoduchého vysvetlenia konkrétnych dezinformačných nástrojov. Historik a politológ Timothy Snyder pre Český rozhlas vysvetlil význam používania humoru, konkrétne vo vzťahu k vojenskému konfliktu nasledovne: „Svým spôsobom veškerá ruská propaganda je závislá na predpoklade, že Rusko je velmoc. Celé to závisí na tom, že je bereme vážne. A keď se jim upřímně zasmějeme, tak je tím také destabilizujeme. Protože oni v hloubě duše vědí, že to, co dělají, se nedá brát vážně. Oni vědí, že jejich projevy v OSN se nedají brát vážně. Jejich večerní televizní show se nedají brát vážně. A když se tomu smějete, tak jim připomínáte, co sami vědí – že je to celé jenom hra.”

Napriek značnej popularite u sledovateľov sociálnych sietí PZ sa používanie meme, humoru a irónie stávalo terčom kritiky až hrubých útokov zo strany dezinformačnej scény - uvedomovali si úspešnosť a potenciál takejto formy komunikácie, ktorá bola z pohľadu štátneho orgánu unikátom. V jednom z prípadov sa nad zverejneným meme obrázkom pohoršoval jeden z najvýznamnejších prokremelských propagandistov vo svojej skupine na sociálnej sieti Telegram s viac ako jeden miliónom sledovateľov, pričom v rovnakom tóne sa niesla snímka statusu odvysielaná v spravodajskej televízii RT.

6 Online podvody

Odbor komunikácie a prevencie P PZ v oblasti externých komunikačných aktivít pokračoval v preventívno-edukatívnej činnosti aj voči online podvodom. Upozornenia na nové trendy a informatívne kampane uverejňoval na špecializovanej stránke „Hoaxy a podvody - Polícia SR“. V roku 2023 Odbor takýmto spôsobom informoval o online podvodoch v 82 samostatných statusoch.

Na základe počtu hlásení od verejnosti sa počet online podvodov výrazne zvyšoval. V určitých dňoch pomer súkromných správ od občanov týkajúcich sa online podvodov výrazne prevyšoval správy ohľadom tipov na šírené dezinformácie.

Výzvou pre PZ bolo vytvorenie interaktívnej kampane, do ktorej by sa aktívne zapojila široká verejnosť a ktorú by sama medzi sebou šírila ďalej. Riešenie priniesla kampaň „Vytoč svojho podvodníka“, ktorej zmyslom bolo preposielanie špecifického, posmešného obrázku vytvoreného políciou. Občania takúto kampaň privítali a polícii v spätnej väzbe zasielali snímky obrazovky z komunikácií s podvodníkmi, ktorí sa ich snažili podvieť vo virtuálnom svete. Tí na miesto údajov z kreditných kariet dostávali obrázok s posmešným textom. Uvedená kampaň priniesla doposiaľ najmasovejší ohlas verejnosti a pokračovala aj v roku 2023. Vďaka humornému, netradičnému prvku sa dostala do širokého povedomia občanov SR a v konečnom dôsledku bola úspešná v hlavnom odkaze - „nenechajte sa okradnúť“.

V súvislosti s online podvodmi sa PZ pri podobných kampaniach spoliehal na proaktívne zapojenie verejnosti, keďže v mnohých prípadoch sa podvodníci nachádzali v krajinách, s ktorými bola spolupráca pri vyšetrowaní tohto druhu činnosti komplikovaná. V prípade dokonaných online podvodov Odbor navigoval občanov na konkrétne oddelenia pre podania trestných oznámení.

Verejnosť sa na PZ obracala na dennej báze aj s otázkami ohľadom konkrétnych stránok na sociálnych sieťach či na internete všeobecne, prípadne aj ohľadom konkrétnych ponúk bazárových portálov. Ak to bolo možné, polícia promptne občanov varovala pred možným online podvodom. Išlo o niekoľko tisícok prípadov ročne, čo výrazne prispelo k zníženiu potenciálnych škôd a počtu obetí trestného činu podvodu.

Príklady online podvodov v roku 2022:

- ▶ ovládnutie účtu priateľa na Facebooku a rozposlanie www odkazu jeho reálnym priateľom (možné zavírenie počítača, prípadne link na formulár pre zadanie hesla na Facebook a jeho odcudzenie)
- ▶ e-mail/SMS správy ohľadom uhradenia na prvý pohľad nízkeho poplatku za doručovaný balík Slovenskou poštou alebo súkromnými dodávateľmi (v skutočnosti by došlo k úhrade vysokej sumy za neexistujúci balík)
- ▶ reagovanie na reálne zverejnené inzeráty, posielanie fiktívneho kuriéra po tovar ako zámienka pre zadanie čísla karty do predbežnej platby (platforma Whatsapp)
- ▶ vydieračské e-maily (napr. Videli sme, že sledujete pornografický materiál, zaplaťte nám)

- ▶ e-maily o výhrach vysokých súm, prípadne o dedičstve
- ▶ oslovovanie slobodných žien hlavne v strednom a vyššom veku zo strany podvodníkov prezentujúcich sa ako americkí vojaci/lekári s cieľom vzniku falošného vzťahu na dialku a vylákania peňazí
- ▶ oslovovanie mužov zo strany atraktívne pôsobiacich ženských profilov, ich vylákание na webkameru, odhalenie intímnych partii, vydieranie o rozposlaní takýchto záberov ich priateľom na Facebooku
- ▶ podvodné stránky, ktoré zneužívajú názvy súkromných spoločností, organizujú podvodné súťaže, stačí len komentovať príspevky
- ▶ zneužívanie mien známych osobností na podvodné súťaže ako garancia ich reálnosti
- ▶ zneužívanie webov pôsobiacich ako spravodajské, prezentovanie oslavných článkov o podvodných súťažiach, zneužívanie pôsobiacich ako známych osobností v tejto kombinácii
- ▶ podvodné telefonáty (zneužívanie značky Microsoft na falošnú technickú podporu, vyhrážanie sa zatykačom Interpolu atď.)
- ▶ rozposielanie falošných e-mailov o trestnoprávných problémoch s podpismi funkcionárov PZ a ďalších bezpečnostných zložiek
- ▶ falošné zbierky na charitatívne účely
- ▶ falošné SMS správy od banky s www odkazom na vylákание citlivých údajov
- ▶ rôzne ďalšie druhy podvodov, ktorých cieľom je zistenie číselných údajov z kreditných kariet

Kampaň zameraná proti online podvodníkom sa stala jednou z najúspešnejších za posledné obdobie.

7 Ďalšie aktivity

Odbor komunikácie a prevencie P PZ reflektoval aktuálnu situáciu v oblasti boja proti dezinformáciám v celom rozsahu svojej činnosti. V priebehu kalendárneho roka 2022 bol personálne a technicky posilnený, jeho zástupcovia sa zúčastňovali pravidelných pracovných skupín, porád a odborných konferencií, pričom za svoju činnosť boli opakovaným ocenení. Ich práca sa aj v roku 2022 stala terčom vyhrážok a snáh o jej utlmenie.

Vyhrážky

Policijný zbor zaznamenal prvé vyhrážky, respektíve snahy o utlmenie svojej činnosti v oblasti boja proti dezinformáciám v roku 2021 v rámci najmasívnejšieho šírenia nepravdivých správ týkajúcich sa vírusového ochorenia Covid-19. Intenzita vyhrážok sa zvýšila v kalendárom roku 2022 po začiatku vojny na Ukrajine, posun nastal aj v ich forme.

Zatiaľ čo počas „covidového obdobia“ PZ registroval individuálne vyhrážky od štandardných účtov, prípadne dlhoročných šíriteľov dezinformácií, minulý rok sa k nim pridali aj politicky exponované osoby spoločne s bývalými vysoko postavenými funkcionármi PZ, z ktorých paradoxne niektorí stáli za rozhodnutím spustenia boja polície voči dezinformáciám v minulosti. Tieto osoby sa objavovali v dezinformačných médiách, kde bez overenia informácií vydávali svoje názory a dojmy za fakt. V jednom prípade bola zaznamenaná priama vyhrážka konkrétnej osobe, ktorej by mal podľa politicky vysoko exponovanej osoby hroziť trest odňatia slobody na 20 rokov za vydieranie v súvislosti s výkonom jej práce.

Vyhrážky mali najčastejšie online formu - objavovali sa vo forme statusov, komentárov, prípadne na rôznych sociálnych sieťach, vo vysielaniach online televízií či rádii. Minimálny počet vyhrážok bol doručený formou správ priamo zaslaných na sociálne siete PZ.

Predmetom vyhrážok sa opakovanne stávali konkrétne osoby, ktoré nikdy pre PZ nepracovali. Aj napriek opakovanému upozorňovaniu zo strany polície na tento fakt, ako aj zo strany dotknutých osôb, táto dezinformácia naďalej pretrvávala v online priestore, čo len potvrdzovalo informačný nedostatok dezinformačnej scény v tejto oblasti. Jej predstavitelia dlhodobo vyvíjali aktivity na zistenie identít príslušníkov PZ zaoberajúcich sa bojom proti dezinformáciám s cieľom vytvorenia verejného tlaku a vzniku manévrovacieho priestoru pre vyhrážky voči ich osobám. Rovnaké snahy bolo dlhodobo badať aj zo strany rôznych záujmových skupín pohybujúcich sa dlhodobo v dezinformačnom prostredí.

V najmenej jednom prípade sa podobné snahy o vytvorenie nátlaku preniesli z virtuálneho do reálneho sveta. Jeden z bývalých zamestnancov Ministerstva vnútra SR sa pokúšal lokalizovať svojho bývalého kolegu na adrese jeho bydliska. Získané informácie poskytol medzinárodne hľadanej osobe.

Súčasťou aktivít s podobným cieľom - ovplyvnenia, prípadne zastavenia činnosti PZ voči dezinformáciám - boli aj ďalšie aktivity a pokusy, ktoré nie je vhodné z taktického hľadiska komentovať.

Tradičnými dezinformačnými nástrojmi vo vzťahu k PZ a jeho boju proti dezinformáciám sa stali tvrdenia, že polícia nemá na Facebooku svoju oficiálnu stránku, respektíve sa od nej dištancuje, že post administrátora zastáva jediná osoba, respektíve nezisková organizácia a podobne. Z týchto dôvodov v rámci preventívnych aktivít polícia komunikovala dve samostatné kampane zamerané na bližšie predstavenie svojej činnosti na sociálnych sieťach.

Ocenenia

Odbor bol pravidelne oceňovaný za svoju činnosť zo strany domácich a zahraničných partnerov. V prípade cien odovzdávaných v rámci súťaží či ankiet, Odbor zaznamenal dva výrazné úspechy. V prvom prípade získal ocenenie „Unikátny PR počin“ v rámci ankety PROKOP 2021, ktorá je najprestížnejším podujatím pre PR, marketing a reklamu na Slovensku. Porota zložená z odborníkov sa rozhodla podobné ocenenie udeliť po prvýkrát. Vzhľadom na zostavu ocenených projektov z radov najväčších spoločností v oblasti komunikácie išlo pre štátny orgán o mimoriadny úspech. Tým druhým sa stalo umiestnenie v top trojici pravidelnej ankety „Úradnícky čin roka 2021“.

Instagram

Odbor začal v rámci boja proti dezinformáciám a propagande v roku 2022 pôsobiť aj na sociálnej sieti Instagram pod názvom „Hoaxy a podvody - Polícia SR“. Obsah produkovaný pre sociálnu sieť Facebook nebol na Instagram kopírovaný od slova do slova, ale bol prispôbovaný jeho charakteru a očakávaniu jeho užívateľov. Spustenie aktivity na Instagrame prišlo s cieľom oslovenia mladšej generácie, ktorá sa naň presúva z Facebooku. Koncom roka 2022 počet fanúšikov dosiahol takmer 9 000.

Odborné stretnutia a iné

Zástupcovia Odboru sa v roku 2022 zúčastnili desiatok pracovných skupín a porád vo vzťahu k domácim a zahraničným partnerským zložkám. Predovšetkým porady v rámci ostatných slovenských štátnych inštitúcií na pravidelnej týždňovej báze sa stali vítaným zdrojom pre vzájomnú koordináciu a inšpirácie v oblasti boja proti dezinformáciám. V prípade zahraničných partnerov išlo nielen o prezentovanie činnosti Odboru, ale aj získavanie užitočných poznatkov z pozorovaní zahraničných zložiek pre ďalšie využitie.

Významnú rolu zohrali v roku 2022 zahraničné cesty zástupcov Odboru. V rámci medzinárodného cvičenia v lotyšskej Rige sa slovenský tím zložený zo zástupcov Odboru, Centra boja proti hybridným hrozbám a Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR umiestnil na prvom mieste. Išlo o cvičenie zamerané na schopnosť reagovať na informačné operácie v reálnom čase. Organizovalo ho Centrum excelentnosti boja proti hybridným hrozbám so sídlom v Helsinkách.

Odbor mal svoje zastúpenie v doteraz najväčšej delegácii Slovenskej republiky v rámci III.

ročníka dialógu vo Washingtone, USA. Počas zahraničnej cesty časť delegácie absolvovala stretnutia so zástupcami významných amerických prevádzkovateľov sociálnych sietí, ale aj miestnych inštitúcií a ďalších projektov. V rámci pracovného stretnutia na State Department (ministerstvo zahraničných vecí) bola miestnym zložkám prezentovaná prípadová štúdia informačnej operácie Ladomirová.

Odbor sa zúčastnil aj konferencie CEDMO v Prahe, zameranej na hľadanie spoločných európskych riešení na informačný chaos. Činnosť PZ bola počas konferencie vysoko hodnotená prítomnými medzinárodnými expertmi. Súčasťou pracovnej cesty boli aj stretnutia s partnermi zo štátnej správy.

Zástupcovia Odboru a Centra boja proti hybridným hrozbám boli vybraní Európskou komisiou/nástrojom TAIEX ako školitelia pre projekt „Európske príklady dobrej praxe v reakcii na dezinformácie s dôrazom na ľudské práva a slobodu slova“ v africkej Sierra Leone. Priamo na mieste účastníkom prezentovali činnosť slovenských orgánov voči dezinformáciám a zdieľali s nimi príklady dobrej praxe. V rámci programu zástupcovia Slovenskej republiky absolvovali pracovné stretnutia aj so zastúpením Delegácie Eúropskej únie vo Freetown.

Súčasťou ďalších aktivít Odboru bola účasť na niekoľkých odborných konferenciách a školeniach, a to predovšetkým v rámci kooperácie s orgánmi Spojeného kráľovstva a USA.

Odbor zintenzívnil kontakt s Radou pre mediálne služby ako hlavným kontaktným bodom pre spoločnosť Meta prevádzkujúcu sociálnu sieť Facebook. Odbor v prípade mimoriadnych udalostí kontaktoval zástupcov Meta napriamo. Spoločným úsilím štátnych orgánov sa stala snaha o elimináciu nebezpečného obsahu, respektíve obsahu porušujúceho podmienky používania sociálnych sietí. Okrem Facebooku sa Odbor začal zameriavať aj na jednotlivé produkty spoločnosti Google, a taktiež video platformu YouTube, ku ktorým od daných prevádzkovateľov získal prístupy k špecializovaným nahlasovacím formulárom.

8 Záver

Policijný zbor v roku 2022 venoval maximálne úsilie na boj proti dezinformáciám a manipuláciám, predovšetkým pochádzajúcim z Ruskej federácie. Činnosť PZ v tejto oblasti bolo nutné vnímať v dvoch rovinách.

V prvej prebiehala intenzívna externá komunikácia zameraná na širokú verejnosť s dôrazom na preventívno-edukatívnu činnosť. Jej súčasťou bolo budovanie a naplňovanie cieľov strategickej komunikácie, proaktívne a transparentné zdieľanie informácií, monitorovanie informačného priestoru, spolupráca s bezpečnostnými zložkami a ďalšie aktivity smerujúce k naplňovaniu ochrany bezpečnosti občanov Slovenskej republiky. Nielen dosiahnuté štatistické ukazovatele a opakované úspechy doma a v zahraničí, ale aj konkrétne aktivity a historické nasadenie v oblasti komunikácie spôsobili predčenie stanovených cieľov.

V druhej rovine PZ venoval pozornosť šíreným dezinformáciám a manipuláciám v trestnoprávnej rovine prostredníctvom útvarov pôsobiacich s postavením orgánov činných v trestnom konaní. Polícia sa v týchto prípadoch výsostne riadila trestným zákonom a trestným poriadkom.

Situácia v SR v oblasti dezinformácií je od roku 2020 kritická a naďalej sa bude zhoršovať. Primárni importéri dezinformácií, influenceri a politicky exponované osoby budú pokračovať vo vytváraní informačného chaosu a v udržiavaní trvalého pocitu neistoty, nespokojnosti a agresie. Motiváciou v pokračovaní ich konania budú limitované možnosti ich trestnoprávnej zodpovednosti zo strany orgánov presadzujúcich právo. K ich úspechu budú prispievať neregulované sociálne siete a ich výrazne poddimenzované personálne kapacity pre región strednej Európy. Situáciu vo vymožiteľnosti konania prevádzkovateľov nielen sociálnych sietí by mohli zlepšiť legislatívy prijaté na úrovni Eúropskej únie (napr. DSA).

Prominentní dezinformátori budú naďalej využívať fakt, podľa ktorého patrí SR ku krajinám v rámci EÚ, kde žije najviac obyvateľov majúcich tendenciu veriť akýmkoľvek dezinformáciám a kde je najviac obyvateľov neochotných pomáhať odídencom z Ukrajiny.

Aj v kalendárnom roku 2023 bude v dezinformačnej scéne dominovať téma vojny na Ukrajine. Jej útlm bude závisieť len od prípadných úspechov Ukrajiny. Ak by aj došlo k jej celkovému víťazstvu, slovenskí dezinformátori budú pripravení na dodanie novej témy, keďže im obdobie Covid-19 a vojny na Ukrajine ukázalo, že masové šírenie dezinformácií o nosnej oblasti im môže priniesť naplnenie osobných, politických či ekonomických cieľov za relatívne nízke ľudské a finančné výdaje.

V predpovedi približujúcej sa viac realite bude konflikt pretrvávajúť naďalej bez vzdania sa jednej, či druhej strany. V prípade pokračujúcich vojenských neúspechov RF bude naďalej dochádzať k masívnemu ovplyvňovaniu slovenského publika zo strany prokremeľskej propagandy, ktorá na import svojich naratívov bude využívať či už svojich priamych spolupracovníkov, alebo nadšencov šíriacich manipulácie len s cieľom naplnenia vlastných cieľov a ambícií.

Dezinformácie budú výrazne prispievať k radikalizácii časti spoločnosti. Existuje reálna hrozba, že osoby publikujúce pravidelné vyhrážky skrývajúce sa za anonymitu sociálnych sietí budú motivované svoje konanie preniesť z virtuálnej reality do reálneho sveta. Prvý teroristický útok v histórii SR bude pre nich ďalšou motiváciou. Nárast extrémizmu, terorizmu a radikalizácie je očakávaným trendom v krajinách našich zahraničných partnerov, a preto nie je dôvod nepredpokladať, že skôr či neskôr rovnaké tendencie prídu aj na Slovensko.

Z dlhodobého hľadiska bude zaujímavé sledovať vývoj dezinformácií a informačných operácií pochádzajúcich z Maďarska, respektíve šíriacich sa medzi maďarskou menšinou v SR. Jednou z menšinových tém, s ktorou sa experimentuje je možnosť odtrhnutia časti južného Slovenska a jeho pripojenie k Maďarsku.

V prípade konania predčasných parlamentných volieb v kalendárnom roku 2023 je možné očakávať absolútny nárast informačných manipulácií a dezinformácií s ich blížiacim sa termínom. Novinkou pre SR sa môžu stať informačné operácie po vyhlásení výsledkov volieb. V prípade nespokojnosti istej časti politického spektra môže dôjsť k spochybňovaniu výsledkov volieb, čo by mohlo prerásť do organizovaných nepokojov a útokov na štátne inštitúcie po vzore Spojených štátov amerických z januára 2021.

Najväčšou hrozbou pre bezpečnosť občanov SR a demokraciu budú v roku 2023 predstavovať vplyvné, vysoko sledované záujmové skupiny a jedinci vrátane politicky exponovaných osôb. Táto skupina autorít bude získaný rešpekt z istej časti verejnosti zneužívať na šírenie manipulácií, vyvolávanie chaosu a presadzovania vlastných záujmov.

Na základe verejne dostupných vyjadrení niektorých politicky exponovaných osôb je možné sa domnievať, že v prípade nárastu ich vplyvu v rámci štátnych orgánov SR dôjde k zániku, respektíve maximálnemu utlmeniu činnosti bezpečnostných orgánov v oblasti boja proti dezinformáciám.

Ďakujeme za spoluprácu

Slovenská
akadémia
vied

...a v neposlednom rade participujúcim útvarom Policajného zboru, nezávislým expertom, zastupiteľským úradom, zahraničným partnerom a tretiemu sektoru za podklady pre analýzy súvisiace s dezinformáciami a podvodmi.

